

ONDERZOEKSOPDRACHT:

MEMORANDUM FEBEG GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN 2018

Opdrachtgever:

Marc Van den Bosch

Directeur-Generaal FEBEG

Onderzoek uitgevoerd door:

Lieven Boelen

Onder begeleiding van:

Prof. Dr. Herwig Reynaert

Prof. Dr. Koenraad De Ceuninck

INLEIDING

Voorliggend rapport bekijkt de overeenkomsten tussen de acht prioriteiten in het memorandum voor de lokale verkiezingen van 14 oktober 2018 opgesteld door de Federatie van de Belgische Elektriciteits- en Gasbedrijven en de bestuursakkoorden van 27 Belgische steden. Het rapport tracht een beeld te scheppen over de mate van integratie van de verschillende prioriteiten uit het memorandum door het hanteren van een kwantitatieve maatstaf (getelde overeenkomsten per prioriteit per stad weergeven), alsook een kwalitatieve aanpak die focust op het samenvatten van de verzamelde passages uit de bestudeerde bestuursakkoorden.

Bij het lezen van het document is het belangrijk de verhouding tussen de kwantitatieve gegevens en de analyse van de passages in acht te nemen. In het hoofdstuk 'Methodologie' wordt daarom de werkwijze toegelicht. Het document wordt ingedeeld per regio (Vlaanderen, Wallonië, Brussel) en gaat in op de bestudeerde steden.

METHODOLOGIE

GEHANTEERDE DOCUMENTEN EN WERKWIJZE

Tabel 1 toont een olijsting van de steden die onderzocht werden. De bestuursakkoorden van deze steden zijn allen verzameld door raadpleging van de websites van de respectievelijke gemeenten (zie bijlage 1 voor een olijsting van de verschillende URL's). Onder 'bestuursakkoord' verstaan we hier een politiek document, opgesteld door de 'nieuwe' meerderheid van de desbetreffende stad, dat de beleidsprioriteiten voor de komende legislatuur uiteenzet.

Het memorandum verkregen vanaf de website van FEBEG¹ diende vanzelfsprekend als leidraad. De acht prioriteiten die daarin stonden vermeld vormden de basis van de gegevensverzameling. De 'bullet points' onder elke prioriteit verduidelijken de prioriteit an-sich. Deze vormden de toetssteen om vast te stellen of een beleidsdoelstelling uit het bestuursakkoord al dan niet overeenkomt met een prioriteit uit het memorandum. In bijlage 2 kan de lezer een olijsting van de prioriteiten en gehanteerde 'bullet points' terugvinden.

In de bijlagen van dit document zijn per stad de werkdocumenten terug te vinden. Indien een passage uit het bestuursakkoord overeenkomt met de prioriteiten uit het memorandum wordt deze in dergelijk werkdocument geplaatst onder de desbetreffende prioriteit. Deze werkdocumenten en de passages die erin staan vormen dus de kern van de gegevensverzameling. De opgenomen passages zijn geel gemarkeerd in het bestuursakkoord.

Verder bevatten de werkdocumenten andere gegevens die nuttig kunnen zijn in het vormen van een beeld over het bestuursakkoord en dus de positie van de meerderheid omtrent het onderwerp. Onderstaande categorieën kennen allen een vertaling in het bijgevoegde excel document. Het tabblad met 'Algemene Kenmerken' bevat volgende onderdelen:

- **Het aantal pagina's van een bestuursakkoord.** Dit lijkt niet relevant maar is nodig om enig perspectief te kunnen bieden in de cijfers die voortkomen uit het exceldocument.
- **Apart hoofdstuk Energie/Klimaat/Ecologie.** De aan- of afwezigheid van dergelijk hoofdstuk kan een beeld vormen over de relevantie die de gemeente hecht aan één van de bovengenoemde onderwerpen.
- **Hantering "Sustainable Development Goals".** Het hanteren van de "Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen" geformuleerd door de VN (2015) als leidraad doorheen het bestuursakkoord wijst op de inherente focus op de vraagstukken die gedeeltelijk naar voren worden geschoven in het memorandum. Vooral doelstelling nr.7 "Betaalbare en Duurzame Energie" is hier van belang.

¹ <https://www.febeg.be/verkiezingen-2018>

- Brugge, Roeselare en Sint-Niklaas zijn voorbeelden van steden die deze doelstellingen systematisch hanteren in het opstellen van hun bestuursakkoord en toetsen elke lokale beleidsdoelstelling hieraan af. Systematische hantering zal in het exceldocument worden afgebeeld met een “2”.
 - Sporadische hantering van de SDG’s blijkt uit het vernoemen van deze doelstellingen en ze enkele keren aan bod laten komen. Hier is een duidelijk verschil met de vorige categorie. Sporadisch hanteren van de beleidsdoelstellingen wordt in het excel bestand afgebeeld met een “1”.
 - Geen vermelding van de SDG’s staat gelijk aan de code “0”.
- **Wordcount: Duurzaamheid, Energie, Klimaat, Elektriciteit.** Met deze techniek tracht ik meer betekenis te geven aan de beleidsdocumenten. Elk van de vier bovenvermelde woorden zal worden gezocht in het document en wordt geteld. Elke vorm van het woord wordt hier geteld. Om fouten te vermijden wordt er gekeken of ze in de beoogde context gebruikt worden. Duurzaamheid kan immers op verschillende manieren worden gebruikt.

Binnen het tabblad “**Integratie memorandum**” kan u de belangrijkste cijfergegevens terugvinden. Deze cijfers zijn gebaseerd op het aantal overeenkomsten vanuit de bestuursakkoorden en punten uit het memorandum. Een belangrijke opmerking hierbij is dat het voornamelijk gaat om niet-letterlijke overeenkomsten. Beleidsdoelstellingen die hetzelfde doel beogen als de prioriteit uit het memorandum worden opgenomen in het werkdocument. De categorieën bovenaan (in het excel bestand) komen overeen met de prioriteiten uit het memorandum.

In de werkdocumenten per stad zal u zien dat de ordening eveneens de structuur van het memorandum volgt. Bij elke passage staat het paginanummer uit het bestuursakkoord vermeldt alsook, indien toepasbaar, het volgnummer toegekend in het bestuursakkoord. Onderstaand voorbeeld verduidelijkt:

*Pg.16 62. **We delen de bekommernissen omtrent klimaat, luchtkwaliteit, groen en duurzaamheid.** De stad ondertekende in 2014 het **burgemeestersconvenant**. Om te komen tot een forse reductie van de CO2-uitstoot en te streven naar klimaatneutraliteit worden de bestaande acties verdergezet en worden er nieuwe acties opgezet. We gaan daarbij altijd voor een **realistische benadering en efficiënte en effectieve maatregelen**, eerder dan voor een symboolpolitiek. (Bestuursakkoord Stad Aalst 2019-2024)*

De kwalitatieve analyse

Verder moet onderstaande kwalitatieve analyse per stad gezien worden als een synthese tussen de verschillende werkdocumenten. Op die manier is het mogelijk zich een beeld te vormen van de richting die elke stad in zijn bestuursakkoord uitgaat en waar ze de nadruk al dan niet legt in termen van de prioriteiten uit het memorandum.

De kaders “Uitgelicht” stellen enkele bijzondere maatregelen per stad voor om op die manier een ‘snel’ beeld te scheppen over het beleid dat voortkomt uit het bestuursakkoord. Sommige steden bevatten geen uitgelicht vakje door het ontbreken van toegevoegde waarde. De grafiek per stad laat zien hoeveel ‘passages’ uit het bestuursakkoord onder welke prioriteit van het memorandum vallen en draagt bij aan het verder schetsen van het vooropgestelde beleid uit het bestuursakkoord.

INHOUDELIJKE OPMERKINGEN – POLLEC EN PAEDC

In kader van het engagement van Waalse steden in het Burgemeestersconvenant ontwikkelde het Waals gewest een regionaal initiatief, Politique Locale énergie Climat, dat de steden en gemeenten moet bijstaan in het ontwikkelen van een aanpak en een plan voor het bereiken van de gestelde lange termijn doelstellingen. Dit plan zou de vorm aannemen van een PAEDC, Plan d'Action Energie Climat.

Enkele Waalse steden binnen dit onderzoek vermelden dergelijk plan in het bestuursakkoord. Echter is er een verschil tussen een aantal steden met betrekking tot de politieke vertaling die eraan gegeven wordt. De plannen zijn nl. geen politieke documenten maar eerder studies opgemaakt door externe studiebureaus die een stad of gemeente doorlicht en alle potentiële lange termijn acties naar voren schuift die tot een vermindering van uitstoot en dus het halen van de lange termijn doelstellingen kunnen leiden. We kunnen twee groepen steden in dit onderzoek onderscheiden die dergelijk PAEDC hebben vermeld in het bestuursakkoord.

Enerzijds is er de groep steden (Namen, Verviers) die expliciet aangeeft, en uitgewerkt heeft welke maatregelen ze zullen beogen te realiseren in de komende legislatuur. Bij deze groep steden zal een toetsing van de maatregelen aan het memorandum gebeuren maar blijft er een duidelijk onderscheid in de kwantitatieve verwerking van de gegevens (excel-bestand en werkdocument van respectievelijke steden). Anderzijds is er de groep steden die stelt het document te hanteren in zijn werking maar geen duidelijkheid verschaft over welke maatregelen ze prioritair naar voren willen schuiven. Bij deze laatste groep focust het onderzoek om deze reden exclusief op de maatregelen vooropgesteld in het bestuursakkoord.

TRENDS EN CONCLUSIES

Trends met betrekking tot bepalingen uit het memorandum

- Elk van de onderzochte lokale besturen stelt in zijn bestuursakkoord deel te nemen aan engagementen als het **Burgemeestersconvenant** of de doelstellingen rond duurzame ontwikkeling opgesteld door de VN (**SDG's**) in rekening te brengen. Dit heeft vanzelfsprekend een weerslag op de consistentie van het vooropgestelde klimaat- en energiebeleid. Weliswaar verschilt hier de mate waarin ze deze doelstellingen trachten om te zetten in de praktijk tussen de steden. Omtrent de SDG's hebben **5 van de 27 steden de doelstellingen op systematische wijze gehanteerd** doorheen hun bestuursakkoord. In 10 van de bestuursakkoorden konden we een eerder sporadische vermelding ervan terugvinden. Opmerkelijk is dat de Waalse steden eerder focussen op het hanteren van de doelstellingen omtrent het burgemeestersconvenant dan te verwijzen naar de SDG's.
- Door het transversaal karakter van de beleidsmaterie lijken veel steden baat te zien in het **oprichten van een 'Energiehuis' of centrale punten** waar burger en/of bedrijf terecht kan voor vragen (**informatie**). Deze centrale punten lijken in één adem eveneens de **sensibiliseringsfunctie** omtrent energietransitie, (energetische) renovatie of andere gerelateerde onderwerpen te vervullen naar de lokale gemeenschap toe. De **organisatie van groepsaankopen** of het voorzien van **energieleningen** lijkt dan ook vaak in de schoot van dergelijke energiehuizen te vallen. Op die manier lijken de steden zaken rond klimaat- en energiekwesties te willen concentreren in een aparte entiteit, mogelijks om de druk op de rest van de stedelijke organisatie weg te nemen.
- Veel bestuursakkoorden '**engageren**' zich om **samenwerking met bedrijven** te hanteren om te komen tot **innovatieve oplossingen**, echter blijft het meestal bij een vermelding. Het voorzien van concrete projecten als 'Citylab 2800' (Mechelen), 'Stadslab 2050' (Antwerpen) of Thor Park (Energy Ville) uit Genk blijft eerder beperkt.
- **Havensteden** (Antwerpen, Brugge, Oostende, Gent) zetten actief in op het engageren van en **samenwerken** met hun **havenbedrijven** voor het installeren van bijvoorbeeld windmolens of de ontwikkeling van **waterstoffabrieken**.
- Op het vlak van **energie-efficiëntie** van **gebouwen** is binnen de bestuursakkoorden '**renovatie**' hét kernwoord. In het merendeel van de gevallen gaat het dan om isolatieprojecten van de stadsgebouwen of, in het geval van nieuwe stedelijke gebouwen, zichzelf bepaalde normen opleggen om aan te voldoen én een voorbeeld neer te zetten voor de bevolking (BEN, passief, 'klimaatneutraal').
- Steden trachten vaak een **sociaal energiebeleid** te voeren door middel van het (collectief) renoveren of het bouwen van nieuwe sociale woningen. Werkelijk directe maatregelen omtrent het bestrijden van energie-armoede zijn er, maar zijn schaars. Indirecte maatregelen zoals sensibilisering omtrent verbruik bevinden zich meestal in het takenpakket.
- Met betrekking tot de prioriteiten uit het memorandum is de ontwikkeling van een **warmteplan** de meest onderbelichte prioriteit blijkt uit de analyse (kwalitatief en kwantitatief) van de bestuursakkoorden. De steden die hier wel passages uit hun bestuursakkoord wijten aan een warmteplan of de uitrol van een warmtenet nemen dan meerdere maatregelen hieromtrent (installatie WKK, warmtezoneringskaart, hantering van een warmtetoets,...)

- Op het vlak van **duurzame mobiliteit** zijn de intenties omtrent het uitbreiden van het laadnetwerk erg wijdverspreid. Verder tonen de steden bereidheid om hun wagenpark verder te ‘vergroenen’ door elektrificatie of het gebruik van CNG. Ook de ondersteuning van deelmobiliteit is erg wijdverspreid onder de steden, al is het niet duidelijk of hier een elektrische component doelbewust in vervat zit.
- Het **parkeerbeleid** en de link met elektrificatie van voertuigen blijft **onderbelicht**. Weinig tot geen steden vermelden het actief belonen van gebruikers met een elektrisch vervoer in termen van parking.
- De **Lage Emissie Zone** wint relatief populariteit maar is bij diegene die erover nadenken eerder een gradueel proces. Ook is merkbaar dat de steden die plannen een LEZ in te voeren, werk maken van draagvlakcreatie bij de inwoners (bijvoorbeeld Kortrijk). Een andere vaststelling is dat bij de steden die een LEZ hebben sociale maatregelen worden voorzien om bepaalde doelgroepen niet uit te sluiten, wat wijst op het verlagen van de drempel voor duurzame mobiliteit.

Concluderend kunnen we stellen dat de Belgische steden zeker bezig zijn met de transitie al is het maar door bovenlokale engagementen of lange termijn doelstellingen die boven het opstellen van hun beleid hangen. De beweging vanuit steden om bepaalde maatregelen of doelstellingen te bundelen in beleidsplannen, structuren of aparte diensten die aanleunen bij de organisatie van de stad en integraal de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van energie en klimaatbeleid daar te concentreren is opvallend.

Trends buiten de prioriteiten van het memorandum

Hieronder een kort overzicht van trends doorheen de bestuursakkoorden die opvielen en eventueel interessant kunnen zijn:

- Actieve promotie van nieuwe woonvormen (co-housing, Community Land Trust,...)
- Switch naar ‘auto luwe’ maatregelen en hantering van STOP-principe worden vaak door de steden ingezet als ‘duurzame mobiliteit’.
- Strijd tegen leegstand van gebouwen in bijna elke stad, echter zijn er geen concrete maatregelen die een structurele oplossing voorzien.
- Mobility-as-a-service (MaaS) het voorzien van een multimodulair mobiliteitsbeleid, komt voor in de grotere steden (Antwerpen, Luik, Leuven,...); Geen directe link met duurzame mobiliteit in termen van elektrificatie van het vervoer.
- Hantering ANPR camera’s, doeleinden m.b.t. duurzaamheid (buiten het handhaven van de LEZ) niet duidelijk.

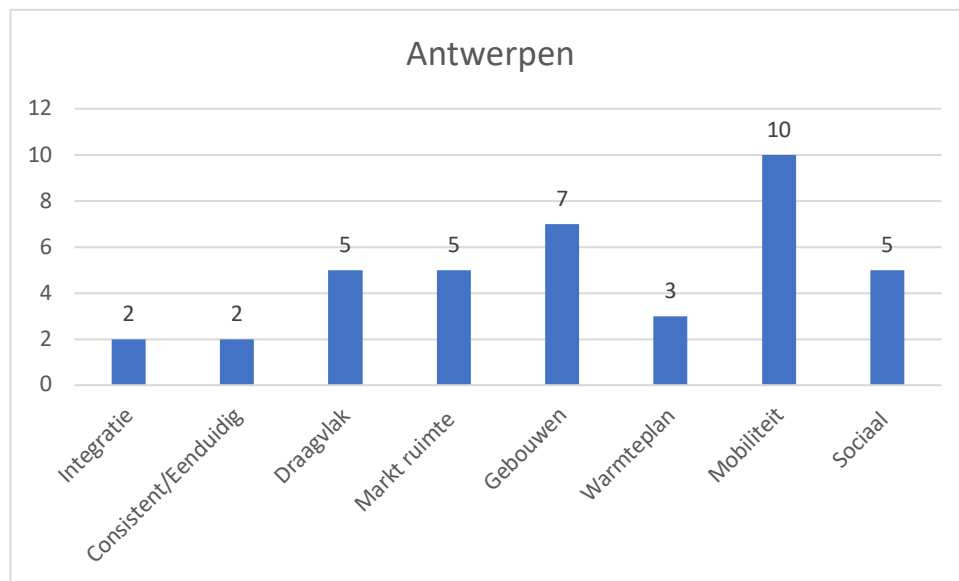
ALGEMENE OPMERKINGEN KWALITATIEVE ANALYSE

Terugkerende beleidsmaatregelen

Bepaalde zaken zijn toepasbaar voor elke onderzochte stad. Met de vermelding ervan in volgend deel tracht ik te vermijden dat de kwalitatieve analyse steeds terug moet refereren naar deze maatregelen.

- Zo is het duidelijk dat elke onderzochte stad deelneemt aan het Burgemeestersconvenant 2030 met het oog op het halen van vooropgestelde doelstellingen omtrent klimaat en energie-efficiëntie. In het kader van deze opdracht is dit vooral belangrijk bij het beoordelen van de prioriteit “Integratie Klimaat en Energie” en “Consistent en eenduidig energiebeleid”. In de werkdocumenten worden de vermeldingen van het engagement van een stad in het burgemeestersconvenant op die manier gecategoriseerd.
- Bijna elke stad engageert zich gebruik te maken van LED verlichting in de eigen gebouwen of als de openbare verlichting. In onderstaande synthese is dergelijke beleidsmaatregel minder aangehaald door de wijdverspreidheid, vanzelfsprekend is dat ze wel steeds opgenomen is in de werkdocumenten.
- Verschillende grotere Vlaamse centrumsteden stellen te ijveren bij De Lijn voor het voorzien van elektrische, of althans milieuvriendelijke, bussen.

ANTWERPEN

FIGUUR 1 - AANTAL PASSAGES OVEREENKOMSTIG MET PRIORITEIT MEMORANDUM

Uitgelicht

- Aandacht voor de ontwikkeling en uitrol van een warmtenet met een rol weggelegd voor de Haven
- Promotie van en uitgebreide visie op duurzame mobiliteit
- Centraal Ecohuis/Woonkantoor draagt bij tot sensibilisering en informering omtrent energie-efficiënt (ver)bouwen

De passages uit het bestuursakkoord van de stad Antwerpen focussen op concrete beleidsmaatregelen binnen specifieke beleidsdomeinen en dus minder transversale passages over verschillende beleidsdomeinen heen. Wel schrijven ze zich verder in, net als de meeste steden in deze analyse, om de doelstellingen van het burgemeestersconvenant na te streven met oog op klimaatneutraliteit in 2050. De stad haalt als één van de weinige steden de rol van Fluvius en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden in (de financiering van) hernieuwbare energie aan. Tijdens de analyse van het bestuursakkoord waren er echter weinig indicaties voor een consistent en eenduidig energiebeleid zoals voorop wordt gesteld in het memorandum.

De stad beoogt een versterkte samenwerking tussen stedelijke, maatschappelijke en commerciële actoren in het kader van “**stadslab 2050**” om op die manier innovatieve oplossingen naar voren te schuiven voor het “veranderende klimaat”. Slimme technologie (smart city, smart zone) moet hier een katalysator voor zijn. Verder voorzien ze meer sensibilisering en informatieverstrekking omtrent ecologisch (ver)bouwen en wonen in de stad d.m.v. het “**Ecohuis/Woonkantoor**”. De stad wil eveneens de burger een plek geven in het beheren van energie en water, burgerinitiatieven en coöperaties hieromtrent worden ondersteund. Het delen van zonne-energie moet hier eveneens een deel van uitmaken. Verder vergroten ze het draagvlak voor de energietransitie door belastingen te verlagen én te ‘vergroenen’.

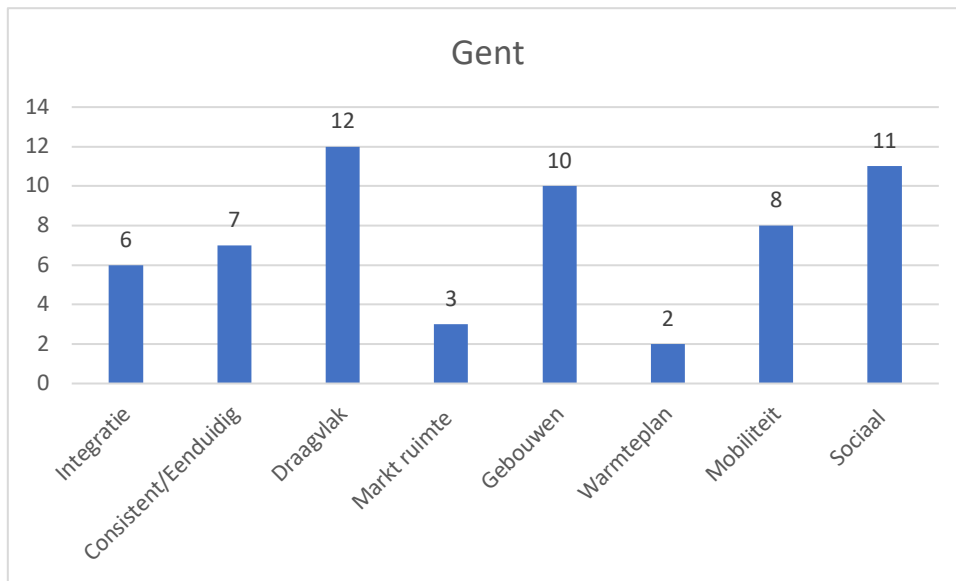
Antwerpen zal m.b.t. duurzaamheid een voorbeeldrol spelen op het niveau van de verduurzaming van “de vloot, het patrimonium en de werking van de stad”. Het gebruiken van LED-verlichting in stadsgebouwen maakt hier deel van uit. De **renovatie** van schoolgebouwen en renovatie van handelspanden met het oog op duurzaamheid (door een premie voor handelaars) wordt eveneens vooropgesteld. Het bestuursakkoord gaat niet verder in op deze verduurzaming van het stadspatrimonium. Wel voorzien ze een (energetische) **renovatie** van het sociaal woonareaal. De stad wil door middel van een **renovatiepremie** energie-efficiëntie inbouwen bij het renoveren van woningen met het oog op een lagere energiefactuur en het behalen van de klimaatdoelstellingen.

De stad zet in op de productie van energie door waterkracht en de verdeling van energie door een **warmtetransportkring** tussen haven en stad en een **warmtecollector** waar **warmtedistributienetten** op kunnen aansluiten. Fluvius wordt hier eveneens als partner genoemd om dit om te zetten in de praktijk. Ze hanteren een nauwe samenwerking met de haven en de restwarmte die het met zich meebrengt en plannen het uitrollen van een warmtenet.

Het bestuursakkoord stelt naast de reeds bestaande **Lage Emissie Zone** (hierna: LEZ), parkings in het stadscentrum aan te passen aan **deelmobiliteit** en elektrische auto's door het voorzien van meer oplaadpunten. De verdere verstrenging van de LEZ zal in 2030 tot een volledige 'ontdieselings' van de binnenstad leiden en ze promoten actief het gebruik van CNG, waterstof en elektrische voertuigen door meer installaties voor alternatieve drijfkracht te voorzien. Ook de **laadinfrastructuur** voor de elektrische taxi's wordt uitgebreid met het oog op verplichte duurzame taxi's in 2025. De stad streeft naar het verder verduurzamen van het **wagenpark** van de politie en de haven draagt bij tot de voorbeeldrol die de stad hierin wil spelen.

Een expliciete doelstelling in het bestuursakkoord handelt over de creatie van een beter systeem inzake energieschulden. Het systeem van LAC's moet volgens de stad hervormd worden in samenspraak met partners uit de sector (distributienetbeheerders, energieleveranciers, schuldbeheerders). Het reeds vermeldde Woonkantoor tracht de burger te voorzien van alle informatie omtrent energie-efficiënt (ver)bouwen en wonen alsook over het slim verbruik van energie.

GENT

FIGUUR 2 - AANTAL PASSAGES OVEREENKOMSTIG MET PRIORITEIT MEMORANDUM

Uitgelicht
<ul style="list-style-type: none">•Komende legislatuur verdubbeling van de energieproductie door zonnepanelen•Verhogen van toegankelijkheid duurzame mobiliteit door compenserende (sociale) maatregelen•Rollend fonds voor renovatie energiezuinige woningen minder bededen

De stad Gent engageert zich levendig in de transitie naar duurzame energie. Het bestuursakkoord stelt op systematische wijze de SDG's in de praktijk te brengen. Het ambitieus energiebeleid vertaalt zich in de relevantie die gehecht wordt aan de productie van lokale duurzame hernieuwbare energie o.a. door middel van zonne-energie. Op termijn tracht de stad eveneens aardgas te vervangen door een andere vorm van hernieuwbare energie.

De '**Energiecentrale**' moet bijdragen tot het verder vergroten van het draagvlak bij burgers voor **renovaties** met het oog op energiezuinigheid. Het verder ondersteunen van coöperaties omtrent hernieuwbare energie moet hier eveneens aan bijdragen. De koppeling van het **subsidiebeleid** aan duurzaamheidsdoelstellingen is ook relevant om te vermelden. Ook bedrijven worden bijgestaan door een '**energiecoach**' en de begeleiding en ondersteuning van (nieuwe) bedrijven in het zo duurzaam mogelijk functioneren. Ook in Gent zien we een rol voor de haven (North Sea Port) weggelegd die zijn windpotentieel en mogelijke initiatieven op vlak van biomassa moet benutten. De haven die volop de kaart van hernieuwbare energie moet trekken fungeert voor de stad als voorbeeld.

Op vlak van 'markt ruimte' stelt het bestuur zich flexibel op door te stellen dat nieuwe innovatieve projecten kunnen bijdragen aan de aanpassing van de regelgeving op termijn. Het bestuursakkoord stelt dat innovatieve projecten in samenwerking met bedrijven, kennisinstellingen, burgers, het middenveld en overheden nodig blijven en verder gestimuleerd moeten worden. Hier vermelden ze een initiatief in de haven rond de ontwikkeling van een **waterstoffabriek**.

Naast het hanteren van LED-verlichting in stadsgebouwen en het verlichten van stadspatrimonium maken ze de overstap naar het gebruik van 'groene warmte' bij de renovatie van stadsgebouwen. Het bezetten van de daken van stadsgebouwen met zonnepanelen moet eveneens bijdragen tot 30 procent van de totale energieconsumptie van de stadsgebouwen. Opmerkelijk zijn eveneens de 'doorschuifprojecten' in samenspraak met de private sector die een systematische renovatie van oude, slechte woningen moet garanderen.

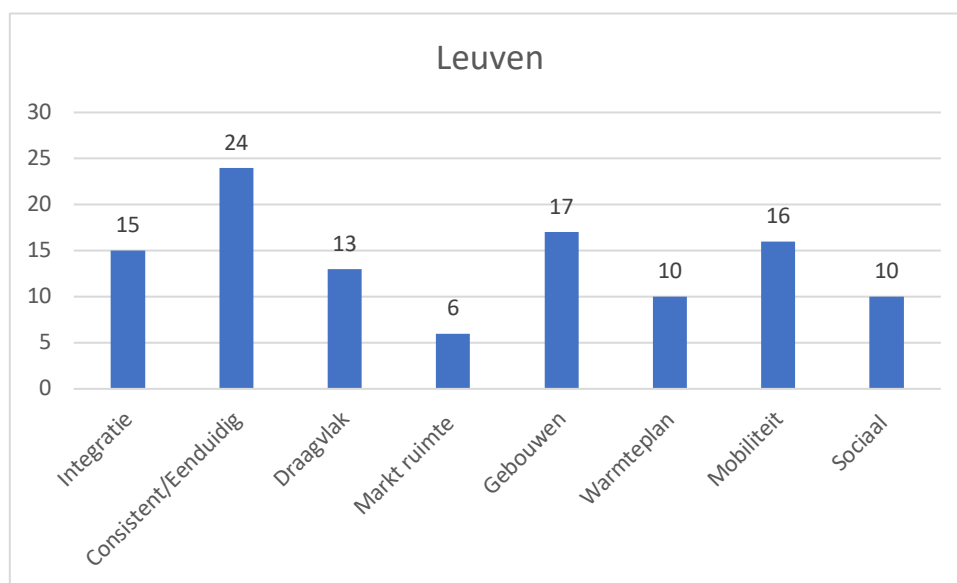
Ondanks het gering aantal passages omtrent een warmteplan maakt de stad duidelijk dat ze de bestaande **warmtenetten** wil uitbreiden en beoogt de restwarmte uit industriële processen en de verbranding van afval meer te benutten.

De stad tracht duurzame mobiliteit door te trekken naar elke gebruiker. De **duurzame stadsdistributie** helpt **bedrijven** op een duurzame manier leveringen in de binnenstad te doen. Gepaard met de LEZ trachten ze compenserende **sociale maatregelen** te voorzien (subsidies elektrische fietsen, slooppremie, mobiliteitsbudget,..) en maken ze duurzame mobiliteit toegankelijk voor iedereen. Het verder uitbreiden van het netwerk van autodelen en elektrische laadpalen (voorzien met hernieuwbare energie) draagt hier ook toe bij. Het wagenpark van de stad, IVAGO en De Lijn moeten allen functioneren als voortrekkers in het hanteren van alternatieve energie (CNG, elektrisch, waterstof) alsook taxi's die volledig elektrisch moeten zijn tegen 2025.

Naast gerichte premies, advies en begeleiding omtrent energiezuinige woningen voorziet de stad een 'rollend fonds' dat de duurzame renovatie van 50 woningen per jaar voorziet voor mensen die financieel daar niet toe in staat zijn. Ze focussen expliciet op de meer kwetsbare groepen bij de verdere sensibilisering en begeleiding om op die manier de energiefactuur te doen dalen en hanteren een beleid voor het tegengaan van energiearmoede. De 'Energiecentrale' draagt hiertoe bij. Een project als 'Buurzame stroom' beoogt het delen van energie verkregen uit zonnepanelen met burens die zelf geen zonnepanelen kunnen installeren.

Uit het bestuursakkoord van de stad kunnen we stellen dat ze in elk onderdeel ervoor trachten te zorgen dat elke geleding uit de maatschappij mee is in de energietransitie. De aandacht die ze besteden aan het sociaal aspect binnen het mobiliteits- en woonbeleid geldt hier als bewijs. De stad lijkt alle punten van het memorandum keurig af te vinken, al is er minder aandacht besteed aan een warmteplan en de werkelijke verduurzaming van het stadspatrimonium.

LEUVEN

FIGUUR 3 - AANTAL PASSAGES OVEREENKOMSTIG MET PRIORITEIT MEMORANDUM

Uitgelicht
<ul style="list-style-type: none">•Komende legislatuur minstens 60% van de Leuvenaars overstappen naar groene stroom•Elk nieuw (semi-)publiek duurzaam energieproject minstens 50% rechtstreekse participatie via coöperaties•Energiecoachproject om transitie in residentiële sector mogelijk te maken door doelgroepgerichte sensibilisering, informatieverstrekking en ontzorging

Het bestuursakkoord van de stad Leuven is bij uitstek het meest uitgebreid in termen van aantal passages dat overeenkomt met het memorandum. De uitgebreide aandacht voor klimaat en energie blijkt uit de systematische toepassing van de SDG's in het opstellen van het bestuursakkoord. Het streven naar klimaatneutraliteit en meer energie-efficiëntie gepaard samen met de focus op de rol van hernieuwbare energie hierin wordt bevestigd in de opmaak van een klimaatplan de komende legislatuur. Zelf stellen ze dat, in combinatie met een 'klimaatteam', op die manier constante evaluatie en bijsturing mogelijk zijn. De ontwikkeling van een 'smart-grid', de overschakeling naar groene stroom voor 60% van de Leuvenaars door zonnepanelen (d.m.v. de Zonnekaart) en opslag van energie door batterijen op wijkniveau zijn bijvoorbeeld maatregelen die bovenstaande ambities moeten waarmaken. Het hanteren van een **roadmap 2025/2030/2050** als inspiratiebron voor het stedelijk beleid draagt bij aan de consistentie van de werking van de stad op vlak van energie en breder de doelstellingen inzake duurzaamheid. De stad engageert zich er eveneens toe beleggingen, investeringen en samenwerkingen met externe actoren steeds te toetsen aan duurzaamheidsnormen. Verder haalt het de hantering van nieuwe formules zoals **ESCO** (Energy service company) aan voor het garanderen van energie-efficiënt handelen van de stad.

Het maatschappelijk draagvlak voor de transitie trachten ze te creëren door een helder communicatiebeleid en het onder de aandacht stellen van initiatieven vanuit burgers, organisaties en vanuit de stad zelf. Kennisdeling over deze initiatieven moet verdere inspiratie aanwakkeren. Verder blijkt uit enkele passages dat ze een doelgroep gerichte aanpak hanteren voor de sensibilisering en

‘ontzorging’ omtrent energiezuinig leven en wonen. ‘Energiecoaches’ voor de residentiële sector, renovatie-adviseurs voor individuele burgers en infomomenten dragen hiertoe bij.

Om de energie-efficiëntie van **gebouwen** en **bouwprojecten** te garanderen tracht men drempels die in de BEN-normen (Bijna Energie Neutraal) weg te nemen. Nieuwe bouwprojecten zullen volgens het bestuursakkoord energie-efficiënt en duurzaam zijn, of ze zullen niet zijn. In de passages zien we de stad wel worstelen met de energie-efficiëntie van erfgoedgebouwen. Eigen patrimonium trachten ze evenwel zoveel mogelijk klimaatneutraal te maken en te investeren in renovaties van bestaande gebouwen door middel van de winsten uit de dalende energiefactuur. Hier gaat het dan ook over de renovatie van sociale woningen (zie verder). Het eigen patrimonium wordt eveneens ingezet voor de productie van hernieuwbare energie door o.a. de plaatsing van zonnepanelen. Leuven gaat verder met een ambitieus warmteplan voor eigen nieuwbouwprojecten en meer efficiëntie door de hantering van **warmtepompen**, **warmtekrachtkoppeling** (co-generatie), het gebruik van **warmtenetten** doorheen de stadsgebouwen en **zonneboilers**. Het bestuursakkoord legt eveneens de focus op de private en maatschappelijke actoren (kennisinstellingen, intercommunale, Aquafin, Ecopower,...) en de rol die zij hierin kunnen spelen.

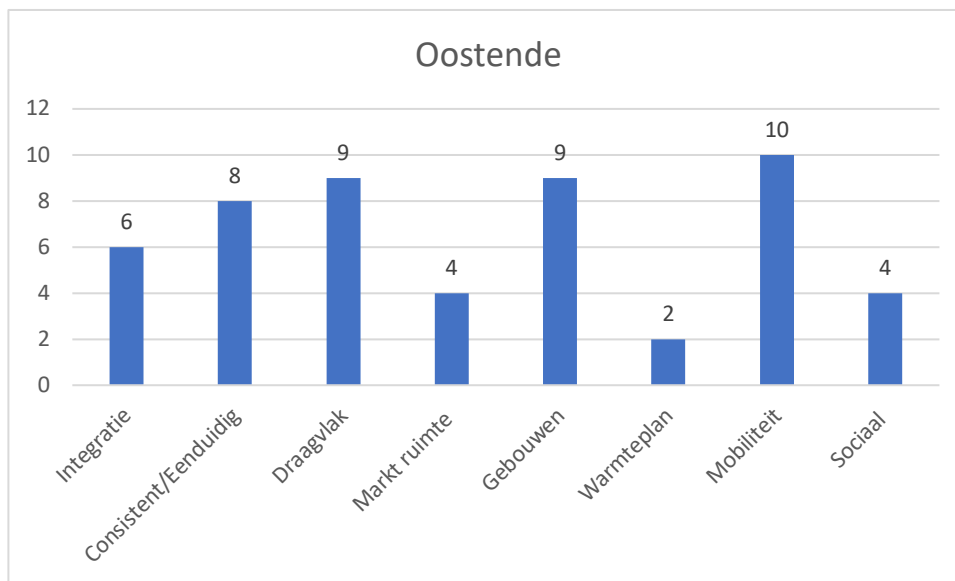
Het Leuvense stadsbestuur maakt gebruik van een **warmtezoneringsskaart** om heel de stad ‘door te lichten’ om zo mogelijke energie-efficiëntie winsten te bereiken en een **warmtenet** uit te rollen of bredere ‘energiepotenties’ aan te duiden. Het beleidsinstrument van een ‘**warmtetoets**’ bij grotere stadsontwikkelingsprojecten dwingt het bestuur na te denken over de mogelijke warmtebronnen die benut kunnen worden.

Duurzame mobiliteit vormt eveneens een belangrijk onderdeel in het bestuursakkoord. De stad wil onder meer De Lijn aanzetten tot het gebruik van elektrische bussen, deelmobiliteit verder promoten en meer parkeerplaats voor deze laatste voorzien. **Deelmobiliteit** neemt een centrale positie in het verduurzamen van mobiliteit in de stad en neemt deel aan het plan ‘**Green Deal Gedeelde Mobiliteit**’ van de Vlaamse Overheid. Het delen van het wagenpark van de stad met de burgers vormt hier een onderdeel van. Ook de verdere verduurzaming van dat wagenpark (meer CNG en elektrische voertuigen) en een **uitbreiding** van het **netwerk laadpalen** (verbonden aan het **smart grid**) wordt beoogd.

Het sociaal aspect van het energiebeleid gaat eveneens niet verloren. Een centraal woonpunt dat voor informatie en sensibilisering zorgt maar ook aandacht besteedt aan begeleiding van de sociaal kwetsbaardere groepen. Energiearmoede is één van de issues waarop deze begeleiding focust. De renovatie van sociale woningen vormt eveneens onderdeel van het verder inzetten op energie-efficiëntie en duurzaamheid van sociaal kwetsbare groepen.

Het bestuursakkoord van Leuven kan in het kader van voorliggende onderzoeksopdracht gezien worden als een voorbeeldstad dat bijna elk van de punten uit het memorandum tracht te integreren in het beleid voor de komende legislatuur.

OOSTENDE

FIGUUR 4 - AANTAL PASSAGES OVEREENKOMSTIG MET PRIORITEIT MEMORANDUM

Uitgelicht

- Mogelijke inplanting waterstoffabriek
- Na energiescan openbare gebouwen hantering van ESCO-formule met oog op energie-efficiëntie
- Energieleningen aan 1% (verenigingen/vzw's) of 0% (kwetsbare doelgroepen) door Energiehuis Oostende (EOS)

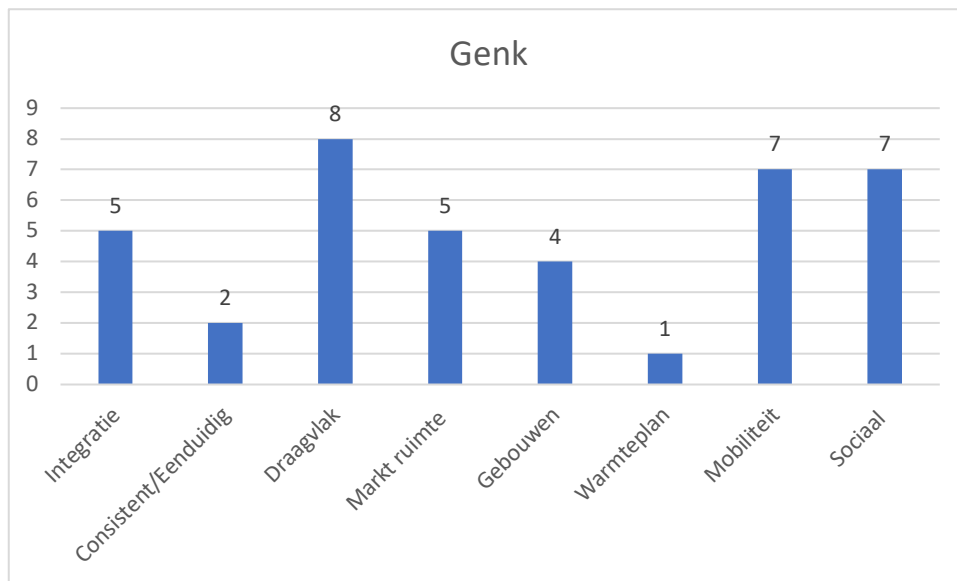
Het bestuursakkoord van de stad Oostende hanteerde eveneens de SDG's doorheen het document maar op minder systematische wijze als bv. Leuven. De passages uit het bestuursakkoord zijn ook eerder kort en gevat in vergelijking met bovenstaande steden. Toch tracht de stad, zeker op vlak van draagvlakcreatie door de werking van het energiehuis en het geheel aan maatregelen omtrent mobiliteit, verder te willen evolueren op vlak van duurzaamheid en energie-efficiëntie.

De stad engageert zich globale uitdagingen aan te gaan en stelt maximaal in te zetten op groene energie en noemt in één adem investeringen in zonnepanelen, windmolens, slimme verlichting en elektrische voertuigen. De stad zet in op een diverse waaier aan energiebronnen wat blijkt uit maatregelen als; het verder uitbouwen van windmolenparken, het ontplooiën van een **zonne-actieplan** (met hantering van de zonnekaart) en mogelijke inplanting van een **waterstoffabriek**.

Het **energiehuis** van Oostende vormt een belangrijke schakel in het energiebeleid van de stad. In zijn werking voorziet het sensibilisering, informatieverstrekking, ondersteuning (energieleningen aan 0% voor kansarmen, aan 1% voor verenigingen en vzw's) en het mogelijk maken van participatie in hernieuwbare energie (nl. in zonne-energie). Ze trachten verder aan stimulering te doen door gunstigere belastingstarieven voor bedrijven die investeren in energiezuinige maatregelen en een gericht premiebeleid omtrent wonen en renovatie. Energie-efficiëntie binnen de eigen organisatie gebouwen tracht men door middel van een ESCO-formule te realiseren.

De stad wil naar analogie van Thor Park in Genk, de kruisbestuiving tussen innovatie, technologie en duurzame energie aanwakkeren en een hotspot ontwikkelen voor bedrijven en kennisinstellingen in **wetenschapspark Greenbridge**. Veder gaat er eerder weinig aandacht uit naar een warmteplan enkel dat nieuwe gebouwen (privaat of publiek) op het **warmtenet** moeten worden aangesloten. Op vlak van mobiliteit komen de klassieke maatregelen naar boven zoals deelmobiliteit, een milieuvriendelijk wagenpark (o.a. in de vorm van meer dienstverplaatsingen per elektrische fiets), duurzame taxi's en bussen (op waterstof of elektrisch), meer laadpalen voor auto's en fietsen. Oostende sluit deze legislatuur ook aan in het rijtje steden met een **LEZ** al voeren ze deze gefasseerd in.

GENK

FIGUUR 5 - AANTAL PASSAGES OVEREENKOMSTIG MET PRIORITEIT MEMORANDUM

Uitgelicht
<ul style="list-style-type: none">• "Iedereen producent" - Alle Genkenaren worden producenten van hernieuwbare energie door eigen productie of participatie• Aanwenden van aanwezigheid Energyville in opstart projecten hernieuwbare energie en Genk tot 'living lab' maken• Systematische renovatie en isolatie van woningen in tuinvijken en sociale woningen (van voor 1995) waarvan 2.000 daken geïsoleerd worden door een collectieve aanpak.

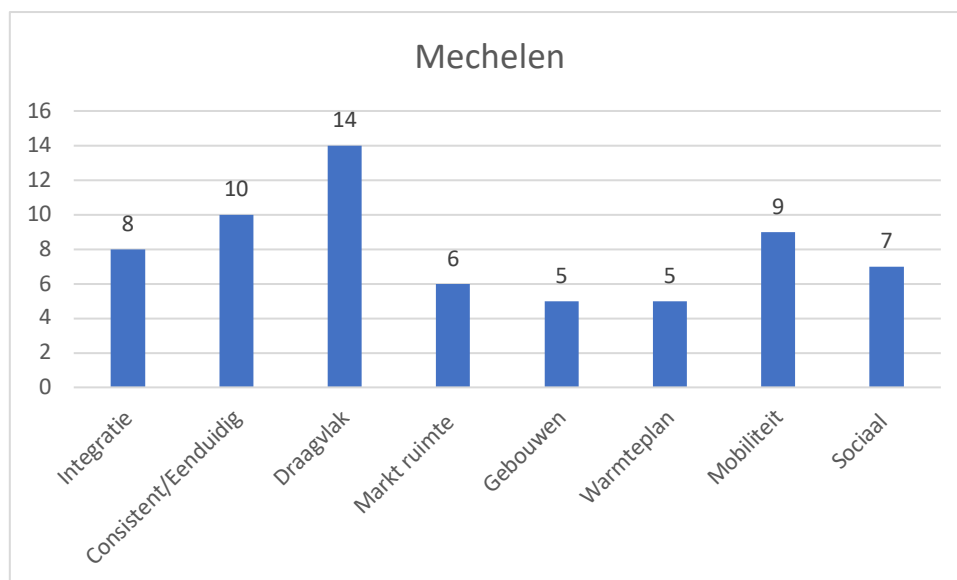
Uit het bestuursakkoord komt naar voren dat Genk, net als meerdere steden, duidelijk aandacht besteedt aan het inschrijven in internationale engagementen en hanteert doorheen het bestuursakkoord systematisch de SDG's. Elke beleidsmaatregel is bijgevolg onderworpen aan een denkreiflex omtrent duurzaamheid. Ze trekken bedrijven mee door de opmaak van een charter hieromtrent. Genk stelt zich verder ambitieus op als het gaat om de **mobilisering** en de participatie van zijn burgers en bedrijven in de energietransitie. Zo stellen ze bijvoorbeeld dat **alle inwoners producenten van hernieuwbare energie moeten worden**, in hun eigen woning of door participatie en "projecten worden gerealiseerd" om degene die zelf geen zonnepanelen of windmolens kunnen plaatsen mee te engageren. Een duidelijke rol is ook weggelegd voor bedrijven met dan vooral de focus op Thor Park en de aanwezigheid van 'Energyville' dat als innovatie-hub de mix tussen economie en ecologie belichaamt. Met het aanwenden van innovatieve oplossingen en de ontwikkeling van projecten omtrent hernieuwbare energie wil de stad zich positioneren als voortrekker op vlak van slimme energiesystemen.

De **gebouwen** van de stad worden aangewend als **producent** en men beoogt de gewonnen energie te verdelen onder de Genkenaren. Buiten de vermelding van de mogelijke uitrol van **warmtenetten** in bepaalde wijken en 'slimme netwerken waarbij Genkenaren stroom kunnen delen' gaat men niet verder

in op concrete beleidsmaatregelen hierover. Genk zet in op **duurzame mobiliteit** door de **vergroening** van het eigen **wagenpark** en het delen van het wagenpark met inwoners en zet **De Lijn** aan zijn bussen verder te verduurzamen. Ze willen inwoners stimuleren duurzame vormen van mobiliteit te gebruiken maar blijven op de oppervlakte van hoe ze dat precies willen doen. Naast het promoten en opstellen **isolatieprojecten** en groepsaankopen voor isolatie willen ze via het LAC **energie-armoede** aanpakken. De uitgelichte beleidsmaatregel omtrent systematische **renovatie** van woningen in de tuinvijken en sociale woningen kan tellen als beleidsmaatregelen die de energie-efficiëntie van sociaal kwetsbare groepen bevordert al blijft het bij de vermelding hiervan en gaat men niet dieper in op kennis over de factuur of sensibilisering van inwoners omtrent energie-efficiëntie.

Een algemene conclusie bij de observatie van het bestuursakkoord is dat de stad weet welke richting ze uit moet, wil ze een transitie naar duurzame energie realiseren, maar dat het formuleren van gedetailleerde of verregaande maatregelen hieromtrent voorlopig gedeeltelijk uitblijft.

MECHELEN

FIGUUR 6 - AANTAL PASSAGES OVEREENKOMSTIG MET PRIORITEIT MEMORANDUM

Uitgelicht

- Toegankelijke elektrische deelmobiliteit in de vorm van fietsen, vrachtfietsen, auto en zelfrijdende taxi's wordt uitgebreid
- BREEAM-methode hanteren in grote stadsprojecten om duurzame ontwikkeling te garanderen
- Co-creatie met burger en maatschappelijke actoren door projecten als 'Citylab 2800'

Uit het bestuursakkoord van de stad Mechelen kunnen we afleiden dat de stad ambiteert 'klimaatleider' te worden. Door de aparte bevoegdheid "duurzaamheid, klimaat en energie" en het voorzien van een kwaliteitskamer (voor de doorlichting van stadsontwikkelingsprojecten) met expert omtrent duurzaamheid tracht ze dit te verankeren in het bestuur van de stad. Het bestuursakkoord toont eveneens dat ze de burger tracht te engageren door middel van sensibilisering, **promotie van renovaties** en het opzetten van projecten omtrent de productie van groene energie ('Zonneklaar'). Voor de financiële ondersteuning van projecten omtrent hernieuwbare energie hanteren ze een **rollend fonds**. Ze kijken eveneens naar de rol die burgers en andere maatschappelijke actoren hierin kunnen spelen door het voorzien van coöperatieve modellen en crowdfunding bij grote stadsontwikkelingsprojecten.

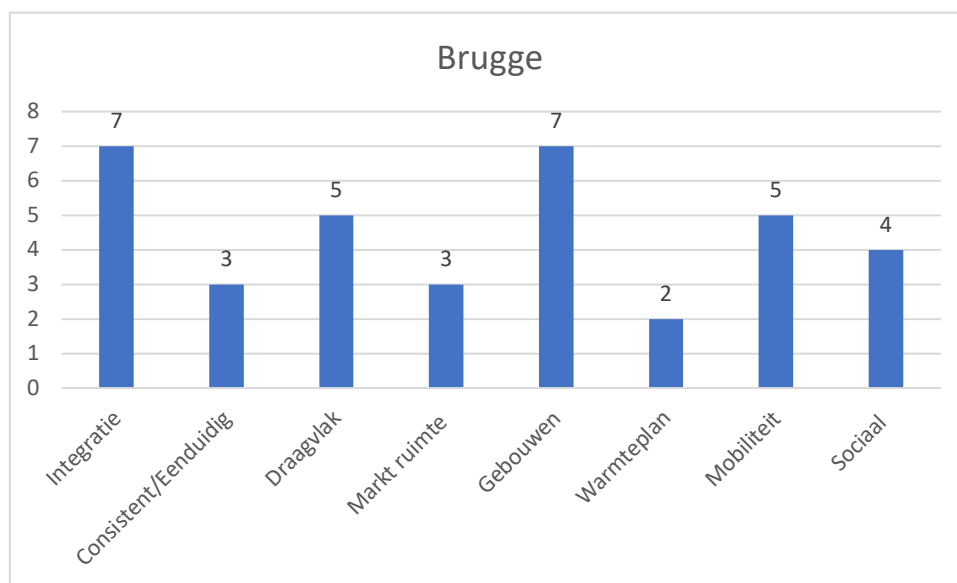
Bepaalde passages in het bestuursakkoord wijzen verder op de diversificatie van hernieuwbare energiebronnen. Er wordt ingezet op zowel zonnepanelen (verdubbeling productie groene stroom uit zonnepanelen tegen einde volgende legislatuur) als windturbines. Ook in Mechelen zien we de relevantie van een **centraal informatie en ondersteuningspunt** voor **energie** en **renovatie**. Het **AGB 'Energiepunt'** voorziet naast informatie ook een aanbod aan **energieleningen** (ook specifiek voor kansgroepen) eveneens gefinancierd aan de hand van een rollend fonds en actieve ondersteuning van innovatieve projecten vanuit burgers of bedrijven.

Opvallend in het bestuursakkoord is het systematisch benadrukken van ‘**co-creatie**’ van het duurzaamheidsbeleid door burgers, kennisinstellingen, bedrijven en andere maatschappelijk actoren. Voorbeelden hiervan zijn de ‘**Stadsdialoog transitie klimaatneutralestad**’ voor burgers, ‘**Citylab 2800**’ (cocreatie met kennisinstellingen, bedrijven, stadsdiensten,..) . Deze reflex van participatie en co-creatie wordt doorgetrokken in het opstellen van een klimaatplan in de nabije toekomst.

Naast enkele bekende Mechelen is verder de enigste stad die de komst van de zelfrijdende elektrische auto tracht voor te bereiden en zet in op **zelfrijdende elektrische taxi’s**. De stad zet verder in op de **samenaankoop van elektrische fietsen** waarvan het gebruik specifiek voor **kansarme doelgroepen** is (sociaal deelsysteem). De stads breidt eveneens het **deelsysteem** omtrent elektrische wagens uit met min. 250 stuks die specifieke en duidelijk zichtbare parkeerplaatsen en een stimulerend abonnementsysteem inhouden.

Opmerkelijk is dat men aan de **renovatie** van eigen gebouwen eerder een beperkte mate van aandacht besteedt. Men stelt simpelweg dat er een **energiescan** van het stadspatrimonium wordt gemaakt en de warmtevraag wil vergroenen. Maar gaat verder niet meteen in op welke rol het patrimonium kan spelen. Wel stelt het bestuursakkoord werk te maken van een ‘**gebiedsdekkend warmtebeleid**’ en **warmte zoneringsplan** al wordt er geen duidelijkheid geschept welke maatregelen hieruit kunnen voortvloeien. Op gebied van energie-efficiëntie gebouwen focust de stad verder vooral op de (ondersteuning van) **renovatieprojecten** voor **private woningen** (dakisolatie) en (nieuwe) **sociale woningen** met het oog op meer energie-efficiëntie. De stad wijst ook op een beleid omtrent energiearmoede en het aanzien van energie als een basisrecht. Naast het AGB Energiepunt en het vaste ‘Woonloket’, en andere reeds vermelde beleidsdoelstellingen, kunnen we stellen dat het verlagen van de drempel voor alle maatschappelijke actoren, die de transitie naar groene en duurzame energie mogelijk houdt, in Mechelen hoog in het vaandel gedragen wordt.

BRUGGE

FIGUUR 7 - AANTAL PASSAGES OVEREENKOMSTIG MET PRIORITEIT MEMORANDUM

Uitgelicht

- Systematische hantering van SDG's doorheen het bestuursakkoord
- Verdere uitbouw windmolenpark in de haven van Zeebrugge

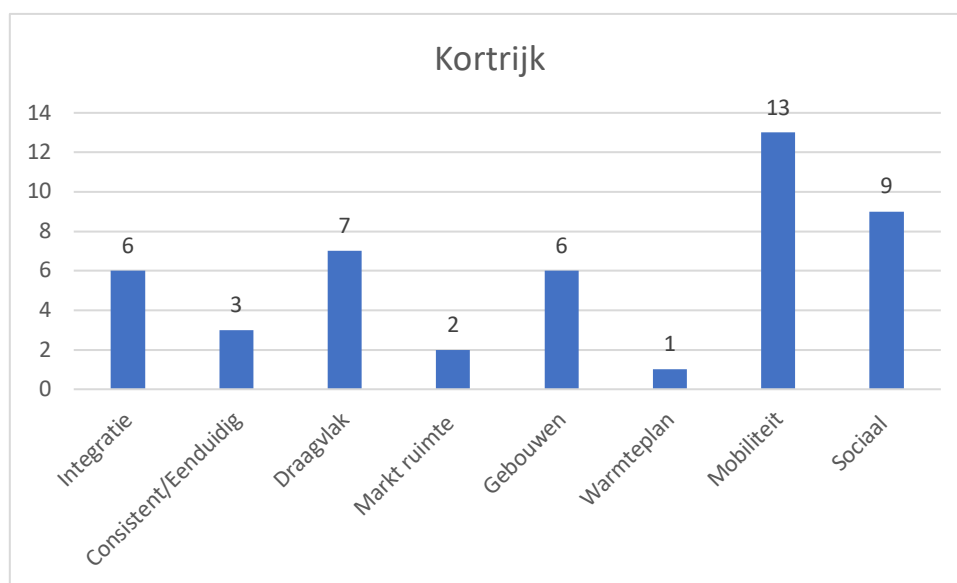
Het bestuursakkoord van de stad Brugge geeft een duidelijk beeld dat ze zich engageren door de systematische toepassing van de SDG's doorheen het volledig document. De uitrol van een klimaatplan en 'het stimuleren van energie-efficiëntie' zijn een onderdeel van deze strategie. Door **samenwerking met burgers, (woningbouw)bedrijven en kennisinstellingen** tracht de stad een draagvlak te creëren en de transitie naar hernieuwbare energie te doen slagen. **Groepsaankopen omtrent energiezuinig wonen worden gestimuleerd om dit draagvlak verder te vergroten**, net als de aanpassing in regelgeving omtrent zonnepanelen en groendaken. De stad hecht verder belang aan bedrijven en kennisinstellingen die ecologisch innovatieve projecten uitdragen en wil ze hiertoe ondersteunen door deze projecten in de kijker te zetten. Brugge neemt, net als de andere havensteden, de rol van het **Havenbedrijf** in hernieuwbare energie serieus door investering in windmolens in het havengebied. MBZ en de stad bekijken eveneens opties voor de ontwikkeling en hantering van waterstof als alternatieve energie in de haven.

De verhoging van de **energie-efficiëntie** van **stads-, bedrijfs- en private gebouwen** in lijn met de doelstellingen voor 2030 worden in één adem (lees: beleidsmaatregel) genoemd. Verder hanteren ze een '**opknappremie**' en streven ze naar een maximalisatie van energieprestaties in eigen stadsgebouwen maar onderbouwt men de ambitie niet door verregaande beleidsmaatregelen. Brugge heeft reeds een warmtenet en tracht deze verder uit te breiden. Verder haalt ze de promotie van het gebruik van **woonmeters** door inwoners aan. Door middel van **budgetmeters** trekt de stad wel ten strijde tegen **energiearmoede**.

Op vlak van **mobilititeit** zien we opnieuw de bundeling van meerdere beleidsmaatregelen in één omtrent het verduurzamen van mobiliteit voor stadsdiensten, bedrijven en burgers. Buiten de expliciete maatregel om het **wagenpark** van de stad te **vergroenen** en te voorzien van **meer (elektrische) fietsen** is het onduidelijk hoe ze burgers en bedrijven over de streep willen trekken. Het voorzien van extra laadpalen (voor auto's én fietsen), na evaluatie, kan dan wel weer tellen als concrete maatregel.

Het bestuursakkoord behandelt de punten die naar voren komen in het memorandum, maar eerder op oppervlakkige wijze. Het bestuursakkoord stelt veel te 'stimuleren' en 'ondersteunen' maar gaat niet meteen in op de manieren hoe ze dit zouden willen doen. Verder maken de maatregelen die betrekking hebben op energie-efficiëntie of de energietransitie vaak deel uit van een andere maatregel en vormen ze dus minder vaak als in andere bestuursakkoorden een maatregel an-sich.

KORTRIJK

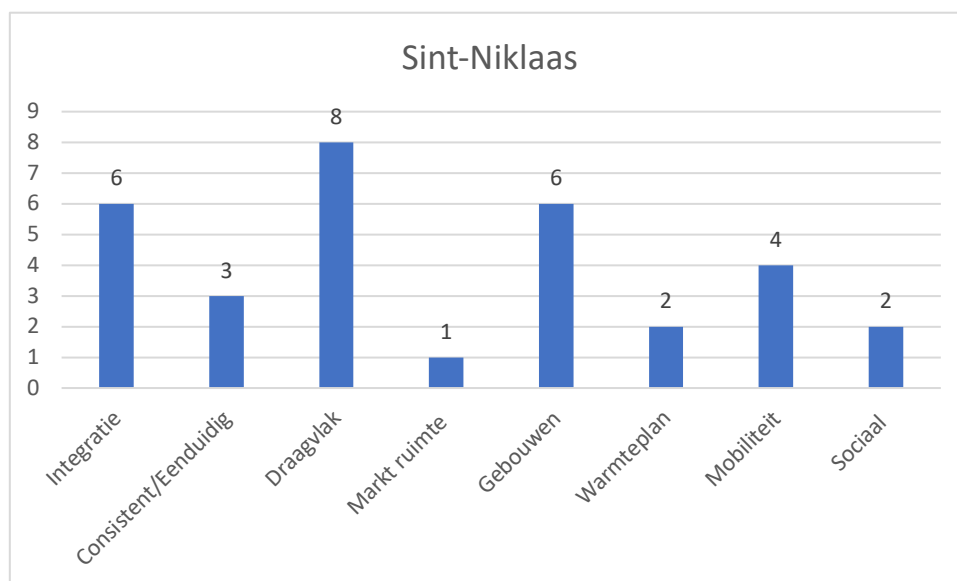

FIGUUR 8 - AANTAL PASSAGES OVEREENKOMSTIG MET PRIORITEIT MEMORANDUM

Uitgelicht
<ul style="list-style-type: none">•Huisbezoeken door renovatiebegeleiders voor inwoners en bedrijven (5.000 geplande bezoeken in komende legislatuur)•Systematische begeleiding en informering van (kwestbare) inwoners door bv. Renovatiebegeleiders, 'De Kostenknipper' en de 'Deelfabriek'•Mogelijke invoering LEZ gedragen door een participatief proces met burgers, experts en middenveld

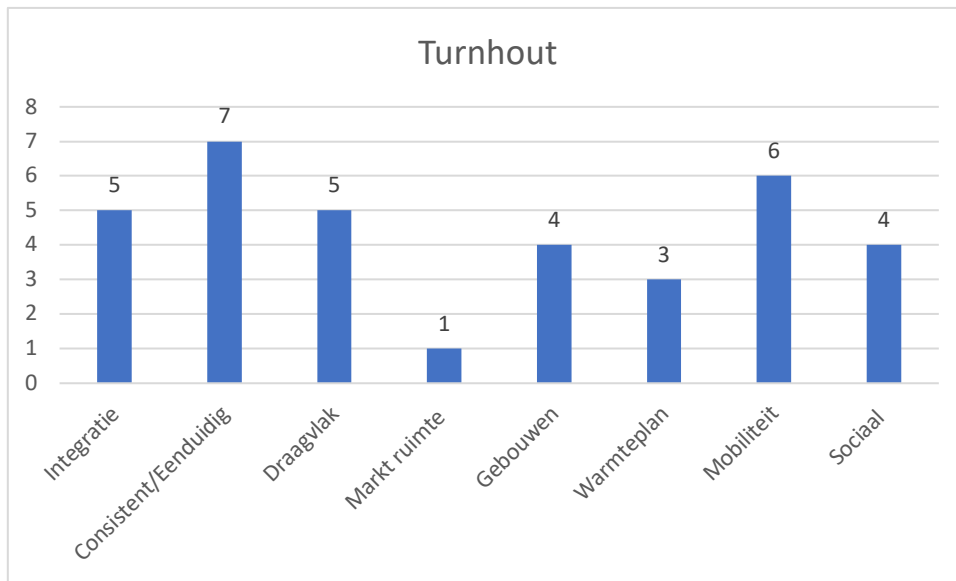
Het bestuursakkoord in zijn geheel oogt ambitieus, de geselecteerde beleidsmaatregelen in het kader van de analyse bevestigen dat. Naast het zich inschrijven in verschillende (inter)nationale en regionale engagementen omtrent klimaat en duurzame ontwikkeling stelt het bestuur energieneutraliteit tegen 2025 als streefdoel voorop. De stad zet in op een diverse waaier aan wijzen van duurzame energieproductie. **Geothermische energieopwekking** (in combinatie met de uitrol van een warmtenet), **(mini-)stadswindmolens en zonnepanelen op openbare gebouwen** zijn er enkele van. De stad gaat samenwerken binnen de regio aan om dit in de praktijk om te zetten. **Kortrijk trekt de renovatiekaart** in het energie-efficiënt maken van gebouwen. **Renovatiebegeleiders** voor gezinnen en bedrijven en een **dakisolatieplan** met speciale aandacht voor wijken in slechte staat moeten hier vertaling in de praktijk aan geven. Ze hanteren een **gericht premiebeleid** met focus op de kwestbare gezinnen in combinatie met begeleiding door een **'Kostenknipper'** die o.a. hoge energiefacturen tracht te vermijden en samen met de 'Deelfabriek' een adviserende en informerende functie heeft. Met een (volgens hun succesvol) project als 'Zonedelen' verlagen ze de drempel voor energietransitie verder voor elke inwoner. Zoals ook blijkt uit bovenstaande cijfers gaat er **veel aandacht** uit naar **duurzame mobiliteit** in het bestuursakkoord. Het **inzetten op deelmobiliteit** en **elektrische fietsen** moet hieraan bijdragen. In het bestuursakkoord komt eveneens de invoering van een **LEZ** waarbij de stad in samenwerking met Vlaanderen een oplossing wil voorzien voor minder bedeelde burgers. Het patroon uit de grotere steden omtrent elektrische levering in de binnenstad zien we ook in Kortrijk terugkomen. Kortrijk gaat verder in het verduurzamen van de mobiliteit in de binnenstad door het inleggen van autonome elektrische busjes van rand naar kern.

SINT-NIKLAAS

Het bestuursakkoord van de stad Sint-Niklaas is exemplarisch voor de systematische hantering van de SDG's doorheen de verschillende beleidsdoelstellingen. De 50 actiepunten die ze naar voren schuiven worden op die manier getoetst aan de internationale doelstellingen. We kunnen vijf actiepunten identificeren die hier relevant zijn "Duurzaam en energiebewust gedrag stimuleren bij de bevolking" is bijvoorbeeld één van die actiepunten. Opmerkelijk is het voorzien van een **energietransitieplan** (in combinatie met de ontwikkeling van een klimaatplan i.s.m. de inwoners) waar **warmtenetten** en het voorzien van **coöperaties** omtrent energieproductie centraal in staan. Het vergroten van maatschappelijk draagvlak bij de inwoners gebeurt deels door een **gericht premie- en belastingsbeleid** omtrent o.a. wonen om duurzaamheid te promoten. 'Energie' wordt hier echter niet expliciet genoemd. Kort stellen ze verder in te zetten op sensibilisering en dienstverlening, specifiek rond energie en wonen, maar gaan niet meteen verder in op wat dit kan inhouden. Het voorzien van een **bouwcodex** en actieplan omtrent een duurzaam gebouwenpatrimonium kunnen de energie-efficiëntie van de (stads)gebouwen verder verhogen. Met het voorzien van een **energiemonitoringsysteem** wil de stad gericht inzetten op de optimale sturing van verwarming en koeling van de stadsgebouwen. Enkele **hiaten** in het **bestuursakkoord** m.b.t. de prioriteiten uit het memorandum gaan over het actief betrekken van **bedrijven** in de plannen van de stad of het vooropstellen van samenwerking met deze bedrijven omtrent energie en klimaat. Ook duurzame mobiliteit wordt in het document slechts kort aangeraakt in de vorm van meer laadpunten voor elektrische wagens en duurzame taxi's. Ondanks de focus van sensibilisering en begeleiding van bewoners omtrent duurzaam wonen gaat het niet in op de problematiek van energie-armoede. Naast enkele concrete maatregelen (zie hierboven) blijft het bestuursakkoord eerder in de zone van 'sensibilisering'. De inhoudelijke analyse bevestigt dat de stad wel degelijk bezig is met de materie maar dat een groot aantal concrete maatregelen uitblijft. Het relatief laag aantal geïdentificeerde passages illustreert dit.

TURNHOUT

Uitgelicht

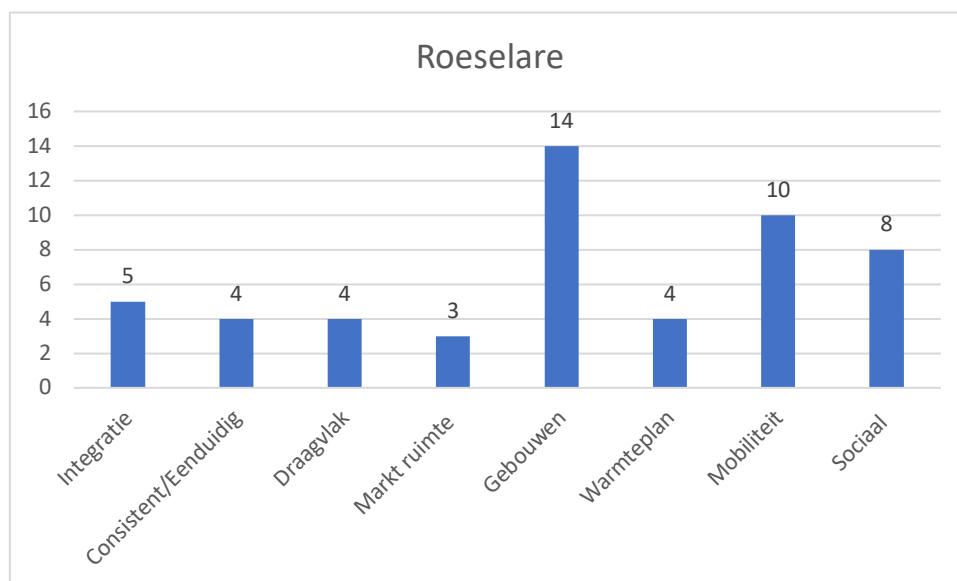
- Gratis parking voor deelauto's
- Ontwikkeling 'Klimaattoets'
- Hantering geothermie als mogelijke energiebron

Het bestuursakkoord van de stad Turnhout benadrukt de aandacht die ze hecht aan de SDG's en licht vijf specifieke SDG's uit. Doelstelling nr. 7 "Betaalbare en duurzame energie" wordt niet genoemd. Doch stelt ze voorop een ambitieus klimaat en energiebeleid te willen voeren. De hantering van een 'klimaattoets' en de ontwikkeling van een klimaatplan zijn hier voorbeelden van. Inzetten op biomassa, geothermie en windturbines moet verder daad bij woord voegen. De ontwikkeling van draagvlak blijft beperkt tot het stimuleren van burgers om gedrag te wijzigen in functie van 'duurzaamheid' in combinatie met als stad een voorbeeldrol te vervullen. Een meer concrete maatregel die hier op ingaat is de **organisatie van samenaankopen** omtrent **dakisolatie** en het realiseren van een 'zonnepaneelproject' op het stadsgebouw. Eigen (ver)bouwprojecten moeten klimaatneutraal zijn. De financiële ondersteuning vanuit de stad voor particuliere isolatieprojecten of plaatsing van zonnepanelen blijft eerder beperkt maar wil wel inzetten op de verdere 'ontzorging' van haar bewoners in hun klimaatneutrale ambities bij verbouwingen. Hoe ze dit laatste willen realiseren is niet duidelijk.

Opmerkelijk is wel dat de stad een **warmteplan** opstelt en een **warmtenet** uitrolt. Mogelijk hangt deze belangstelling samen met de mogelijkheden omtrent **geothermie** in de regio. Verder stellen ze enkele concrete maatregelen i.v.m. duurzame mobiliteit op zoals het promoten en uitbreiden van het netwerk deelauto's en deelfietsen. Tenslotte kijkt de stad naar de mogelijke ontwikkeling van een **LEZ**.

Turnhout stelt zich ambitieus op maar (verregaande) maatregelen omtrent energie-efficiëntie van hun gebouwen en de verder ontzorging en/of mobilisatie van hun (sociaal kwetsbare) bewoners in het proces van de energietransitie, ontbreken. Verder is het niet duidelijk welke rol de bedrijven kunnen of moeten spelen in het hele verhaal.

ROESELARE

Uitgelicht

- Aanwenden van intergemeentelijke en regionale samenwerking in de transitie naar hernieuwbare energie
- Structurele aanpak energierenovatie bij particulieren en eigen stadspatrimonium.
- Ontwikkeling smart grid(s) voor efficiëntere productie, verbruik en opslag van energie

Roeselare stelt gaat mee met de rest van de Vlaamse steden in het onderschrijven van de SDG's en toetsen de onderdelen van het bestuursakkoord hieraan. In samenwerking met o.a. de regio MidWest stellen ze in te zetten op duurzame energie en breder een intergemeentelijk duurzaamheidsbeleid. Het opstellen van een klimaatplan (met een reeds uitgevoerd participatietraject), de klimaatcel en een de ontwikkeling van een energietransitieplan moeten bijdragen aan een integraal beleid. Ze beogen de creatie van een draagvlak door verdere sensibilisering en de organisatie van groepsaankopen (via een externe partner). Het eerder laag aantal passages hierbij kan verklaard worden door de effecten op het draagvlak die beoogd worden met beleidsmaatregelen omtrent energie-efficiënte gebouwen.

Dit doen ze o.a. door uitgebreid in te zetten op de **screening en energierenovatie van private woningen en appartementsgebouwen**. Een **handboek voor energierenovatiewerken** moet samen met energierenovatiebegeleiding en een **uitgewerkt premiebeleid** zorgen voor een duw in de juiste richting voor de inwoners. Eigen gebouwen trachten ze zoveel mogelijk te benutten voor de hantering van groene stroom door het plaatsen van **zonnepanelen**, beroepen op **windenergie** en **warmte**. Het uitrollen van een **smart grid** en het gebruik van een **warmtenet** dragen verder bij tot het efficiënt gebruik van energie. Ze hanteren eveneens een **warmtezoningskaart** om doelgericht te werk te gaan en **stimuleren externe partners** voor het verder gebruik en uitbouw van het warmtenet. Ook voorziet men maatregelen, naast potentiële renovatie van sociale woningen, om energie-armoede te voorkomen of op te sporen. Goede dienstverlening door stad en samenwerking met bv. het CAW en welzijnshuis moet schulden en afsluiting van gas of elektriciteit vermijden en bemiddelen. Ondanks deze

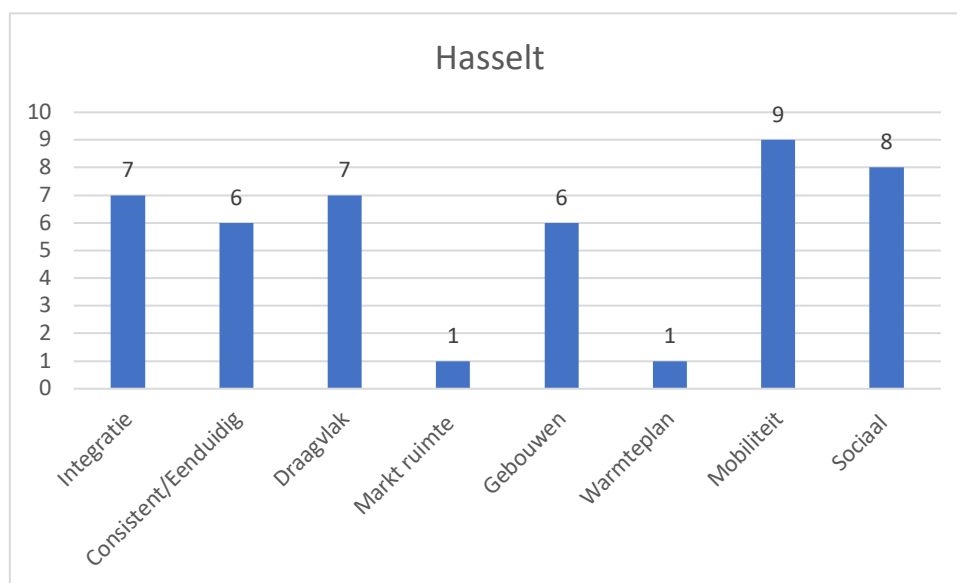
aanpak dreigt dit gedeelte een mogelijke blinde vlek te creëren in het anders degelijk bestuursakkoord van de stad. De werkelijk structureel preventieve aanpak omtrent energie-schulden vindt geen uiting in concrete maatregelen.

In het bestuursakkoord vermelden ze het **STOEP²-principe** te hanteren daar waar andere steden 'elektrisch' niet integeren. Dit is kenmerkend voor de integrale inbedding van elektrisch vervoer die ze vooropstellen. Een uitbreiding van de **laadinfrastructuur** (fiets en auto), de organisatie van een groepsaankoop voor **elektrische fietsen, elektrische bussen** en de **elektrificatie van het eigen wagenpark** (in combinatie met CNG) toont dit aan.

Na analyse van het bestuursakkoord kan men wel degelijk stellen dat Roeselare volop bezig is met de transitie in verschillende beleidsdomeinen en ambitieus beleid optekent omtrent energie-efficiëntie bij burger en bestuur.

² Stappen, Trappen, Openbaar Vervoer (elektrisch vervoer) en privé vervoer

HASSELT

Uitgelicht

- Hantering 'Energiesprong'-methode bij het energie-efficiënt maken van woningen
- Opstelling 'Green Deal Future Proofed Energy'
- Gebruik van waterstof als opslagmedium in stadswerkplaatsen

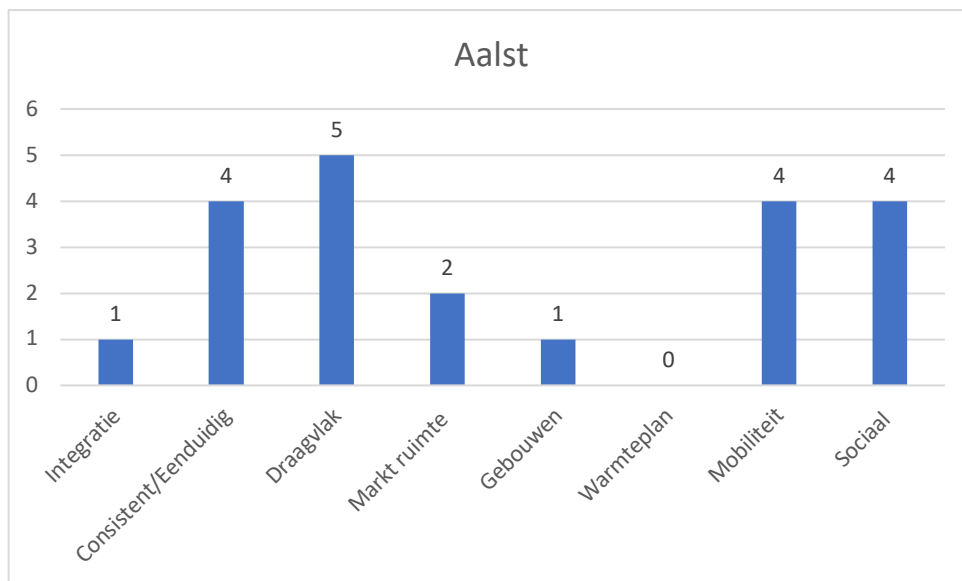
De stad Hasselt laat blijken uit het bestuursakkoord de energietransitie op structurele en integrale wijze aan te pakken. Naast de opmaak van een klimaatplan beoogt de stad een 'Green Deal Future Proof Energy' op te maken met de verschillende publieke en private stakeholders. Het bestuursakkoord maakt eveneens een punt van jaarlijkse evaluatie van het beleid om op die manier tijdig bij te sturen. Het is verder het **enigste bestuursakkoord dat specifiek de samenwerking met belangenorganisaties** voor verdere promotie van groene energie, productie van hernieuwbare energie en energie-efficiëntie aanhaalt. Ze trachten actief burgers in de transitie te betrekken door de organisatie van **groepsaankopen** en in te zetten op **coöperatieven** rond hernieuwbare energie (lokale energiecoöperatie oprichten). Ook bedrijven worden aangespoord 'future proof energy' te hanteren in hun werking en gebruik te maken van **energieprestatiecontracten**. De stad stelt dat ze een verhoogde energie-efficiëntie van het stadspatrimonium als doel heeft o.a. door het gebruik van LED verlichting. Ze stellen het behalen van een ISO-50001 certificaat als doel voorop. Verder ondersteunen ze actief de **renovatie van private woningen** voor elke doelgroep door het hanteren van **BEN-normen** en willen op die manier **energiearmoede aanpakken**. Het bestuursakkoord zet verder in op energetische renovatie door professionele **energie-audits** en verdere **ontzorging**. Een maatregel die verder bijdraagt tot goedkope groene energie is het delen van de niet-gebruikte energie, afkomstig van de zonnepanelen van de stad, met de sociaal kwetsbare groepen tegen goedkoper tarief dan het sociaal tarief vandaag.

Op vlak van mobiliteit wil de stad het delen van eigen elektrische wagens of fietsen verder uitwerken. Ook hier gaan ze het engagement aan in de vorm van een Vlaamse Green Deal omtrent mobiliteit en willen stelselmatig evolueren naar een **all-electric wagenpark** en een uitbreiding van het netwerk aan

laadpalen. Facilitatie en promotie van **deelmobiliteit** komt eveneens aan bod. Ze boogen verder een duurzame parkeerstrategie, al is het niet duidelijk waar ze hiermee naartoe willen.

Hasselt engageert zich in de transitie door in te zetten op alle vlakken. De ontwikkeling van een klimaatplan zal het beleid hieromtrent hoogstwaarschijnlijk verder uitdiepen. Een lancune in het bestuursakkoord is de 'achterstand' op het vlak van warmtenetten al geeft de stad aan onderzoek te voeren naar de mogelijkheid tot installatie ervan. Ook het verzekeren en garanderen van energie-efficiëntie van eigen stadspatrimonium door het voorzien van concrete maatregelen of acties komt in mindere mate tot uiting het bestuursakkoord.

AALST

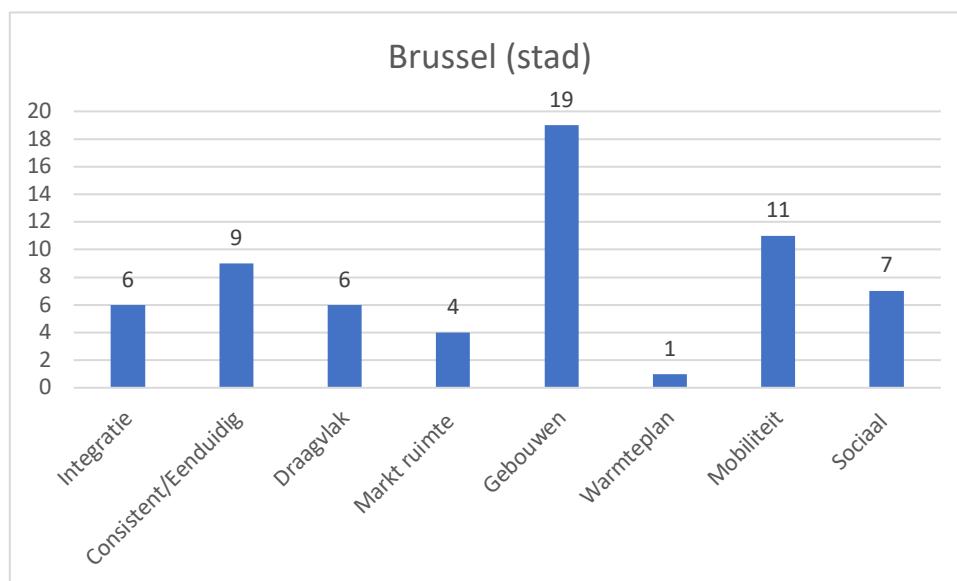

Het aantal concrete beleidsmaatregelen uit het bestuursakkoord van de stad Aalst omtrent het onderwerp blijft eerder bescheiden. Al stellen ze wel “de bekommernissen te delen omtrent klimaat, luchtkwaliteit, groen en duurzaamheid”. Ze verwijzen eveneens in het bestuursakkoord enkele keren naar het klimaatactieplan. Dit plan is in feite een studie gemaakt door externen en geeft potentiële maatregelen weer op lange termijn. Er is echter geen eenduidigheid over welke maatregelen ze hieruit effectief willen uitvoeren of willen toepassen in komende legislatuur en valt buiten het bestek van deze studie. De stad hanteert de **vzw BEA** (Beheer Energie Aalst) als uitvoerder van de maatregelen die worden voorzien. Net als andere **energiehuizen** doorheen Vlaanderen zien we dat deze organisaties de connectie met de burger maken door sensibilisering en het verstrekken van bv. **energieleningen** (voor specifieke doelgroepen), organisatie van groepsaankopen en coördinatie en ondersteuning van initiatieven rond **collectieve renovatie**. Samenwerking tussen de vzw BEA, het **autnoom gemeentebedrijf (AGSA)** en de regio omtrent groene energie draagt verder bij aan de voorziening van duurzame stroom van de stad Aalst. Ze voorzien een innovatiehub op het bedrijventerrein met de focus op duurzaamheid, groene energie en mobiliteit. In combinatie met een **versterkte samenwerking** met en inschakeling van **kennisinstellingen** trachten ze op die manier innovatie een boost te geven.

Buiten de functies weggelegd voor de vzw BEA zijn er **weinig tot geen concrete maatregelen die vastgesteld zijn rond de ontwikkeling van een sociaal energiebeleid**. De stad worstelt duidelijk met het groot aantal oude huurwoningen in de stad en wilt aan de hand van de invoering van een conformiteitsattest evolueren naar een nieuwer woonareaal tegen 2025. Echter houdt deze maatregel een heffing in voor woningen die niet conform de criteria zijn en compenseert men dit niet door een duidelijke ondersteuningsmaatregel, althans volgens het bestuursakkoord.

Met de verdere uitbreiding van het **netwerk van laadpalen**, het voorzien van een elektrische bus naar de verschillende parkings rondom de stad en ‘aandacht’ voor **deelsystemen** trachten ze te evolueren naar meer duurzame mobiliteit. Bij **vernieuwing** van hun **wagenpark** kijken ze of dit overeenkomt met bepalingen in het klimaatactieplan.

BRUSSEL (STAD)

Uitgelicht

- Ontwikkeling eerste 'energiepositieve woonwijk'
- Ontwikkeling en hantering 'Smart-grid'
- Systematische renovatie 1.000 sociale woningen met focus op energieprestatie

Brussel toont zich in het 176 pagina's tellend bestuursakkoord op alle vlakken ambitieus en groots. Naast de hantering van het klimaatplan (dat een herformulering zal kennen in de komende twee jaar) dat ze opstelde engageert de stad zich om op systematische wijze de duurzaamheidsdoelstellingen (SDG's) te verwezenlijken door de opstelling van een transversaal en globaal "Gemeentelijk Duurzaam Ontwikkelingsplan" dat kan rekenen op een maatschappelijk draagvlak door het betrekken van de inwoners in de opstelling ervan. Verder stellen ze werk te maken van de **ontwikkeling van een Smart Grid** om op die manier een **evenwicht te bereiken tussen energie -productie, -distributie en verbruik**. Met dergelijke domein-overschrijdende plannen en maatregelen, en het systematisch betrekken van maatschappelijke actoren in de opstelling ervan, beogen de plannen van het nieuw bestuur een bepaalde regelmaat en consistentie in het beleid. Kennisinstellingen en 'bedrijfsincubatoren' worden betrokken en gestimuleerd om bij te dragen aan de verdere ontwikkeling van kennis van het bestuur.

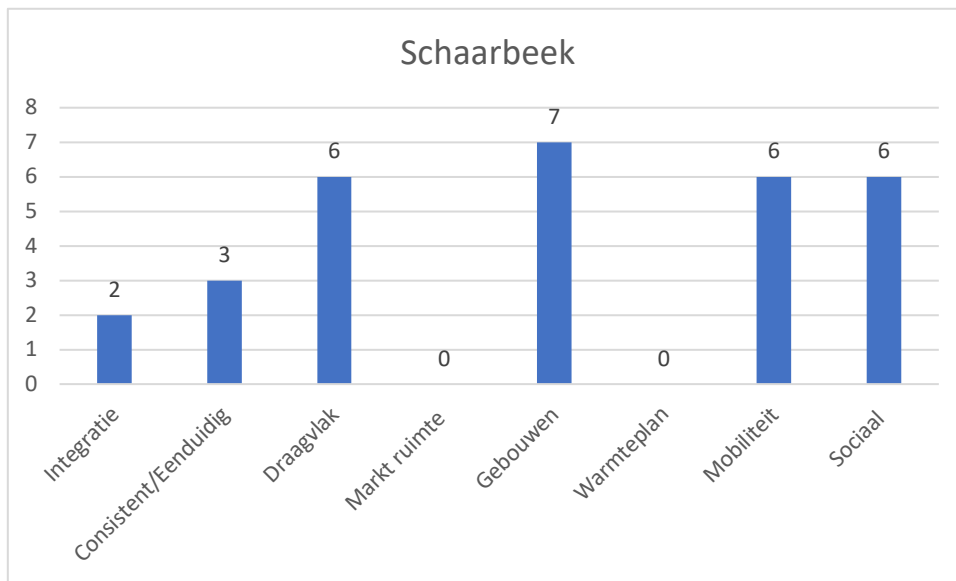
Zoals blijkt uit bovenstaande grafiek focust het bestuursakkoord (vooral) op het energie-efficiënt maken van zijn gebouwen. **Sociale woningen krijgen een duw in de rug door o.a. een herkapitalisatie van verschillende sociale huisvestingsmaatschappijen** en er wordt een **renovatie van ongeveer 1.000 sociale woningen** beoogt met de focus op **isolatie en energieprestatie**. In combinatie met meer sensibilisering omtrent de energiefactuur willen ze op die manier de energiekosten van de sociaal kwetsbare groepen drukken. Ook het OCMW wordt hierbij structureel betrokken. Naast het louter stimuleren van duurzame woonprojecten komt de stad op de proppen met de ontwikkeling van een eerste '**energie positieve wijk**'. Ze zetten het eigen stadspatrimonium in voor de productie van hernieuwbare energie en sporen inwoners aan hetzelfde te doen. Het nieuw administratief centrum van de stad 'Brucity' zal eveneens voldoen aan de meest recente eisen omtrent energieprestatie o.a. door het voorzien van een **WKK**. De

combinatie van het stimuleren van inwoners en projecten en het actief voorstellen van projecten en maatregelen maakt dat de stad op dit vlak een voorbeeld tracht te zijn voor burgers, maar eveneens voor de andere steden.

De stad focust verder op de ontplooiing en verdere ontwikkeling van duurzame mobiliteit, al is dit minder ambitieus dan de maatregelen omtrent energie-efficiëntie van gebouwen. Dit door de verdere uitbreiding van het **laadpalennetwerk** in (nieuwe) parkeergarages en net als verschillende grote steden in België de **duurzame levering** in het stadscentrum te maximaliseren. **Eigen personeel** dient zich eveneens op duurzame wijze te verplaatsen, hier mikt men op het gebruik van **fietsen** en **deelmobiliteit**. Dit laatste trachten ze eveneens verder te ontwikkelen voor de inwoners.

Algemeen kunnen we concluderen dat de stad hevig inzet op een groot aantal punten uit het memorandum. Al zijn er enkele blinde vlekken m.b.t. het voorzien van een warmteplan en het verder uitdiepen van een duurzaam mobiliteitsbeleid, al kan dit laatste eveneens te maken hebben met de bevoegdheidsverdeling tussen stad en gewest.

SCHAARBEEK

Uitgelicht

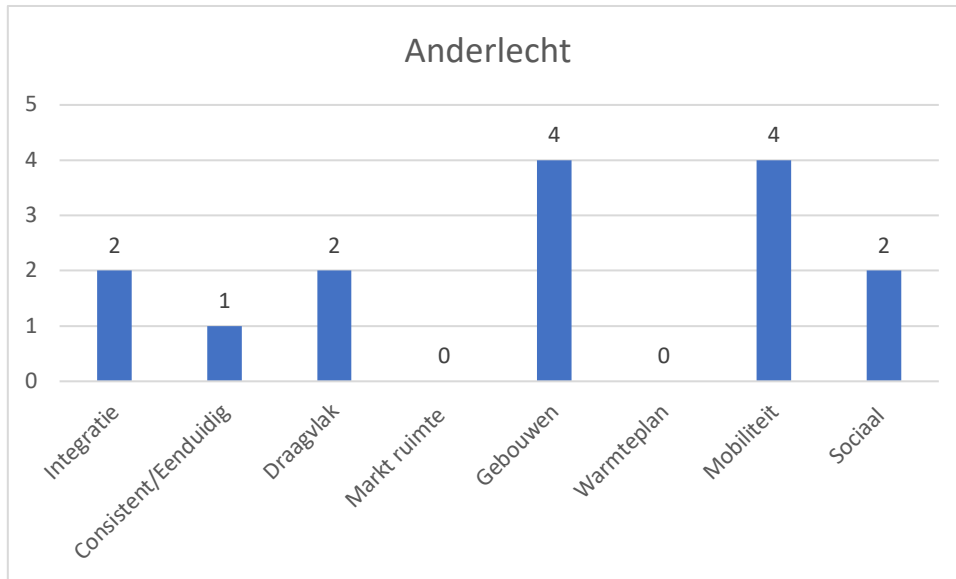
- **RenovaS renovatieadvies voor burgers**
- **Ontwikkeling verschillende lange termijn plannen**
- **Uitbreiding Lage Emissie Zone**

De gemeente Schaarbeek stelt ontwikkeling en hantering van verschillende plannen voorop in het beleidsakkoord. De verzamelde (cijfer)gegevens handelen echter voornamelijk over het bestuursakkoord van deze legislatuur. De cijfergegevens moet dus met enige nuance behandeld worden aangezien de gemeente als één van de eerste steden in het land een klimaatplan voorstelde en zich dus wel degelijk engageert omtrent de materie. De gemeente stelt dat ze het klimaatplan willen uitbreiden (daar waar het vroeger enkel ging over maatregelen omtrent de werking van de gemeente zelf) richting de rest van de maatschappelijke actoren, in overleg met deze stakeholders. Anderzijds is er, in analogie met Brussel (stad), het “Gemeentelijk Plan voor Duurzame ontwikkeling”. Het ontbreekt de gemeente bijgevolg niet aan ambitie om verder te evolueren richting een meer duurzame entiteit en zijn bevolking hierin mee te trekken. Opvallend zijn de herhaaldelijke vragen naar ondersteuning naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest toe o.a. bij het voorzien van maatregelen omtrent Duurzame mobiliteit en de renovatie van sociale woningen.

Dit komt in het bestuursakkoord tot uiting door het betrekken van de inwoners bij (grote) stadsontwikkelingsprojecten zoals het ontplooien van ‘**Duurzame wijkcontracten**’ die i.s.m. het gewest de renovatie van woningen met het oog op meer energie-efficiëntie tracht te bereiken. **De cel renovatieadvies (RenovaS)** moet de inwoners verder begeleiden in hun **renovatie** en verstrekt advies rond mogelijke **energiegerelateerde problemen**. De gemeente werkt eveneens een aanpak rond energie-armoede uit, al is het niet duidelijk hoe dit tot uiting komt. **Eigen nieuwe gebouwen** wil men zoveel mogelijk **passief en/of energiezuinig** optrekken en men stelt verder een **isolatieplan** op. Naast deze maatregelen wordt er in het bestuursakkoord niet gesproken over een mogelijk warmteplan.

Op vlak van mobiliteit gaat de gemeente o.a. verder met de uitbreiding van de LEZ en vergroening van het wagenpark lettend op 'de ecoscore van haar wagenpark'.

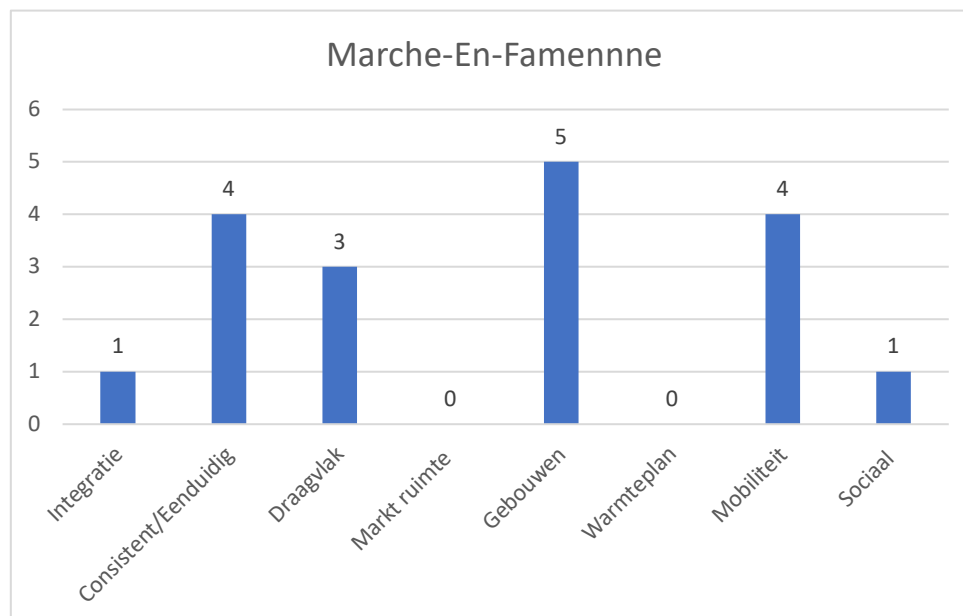
ANDERLECHT

De gemeente behandelt de energietransitie eerder kort en stelt dat het in de komende periode een klimaatplan tracht op te maken. Wel willen ze initiatieven vanuit de inwoners onder de aandacht brengen en ondersteunen. Maar hier ontbreekt het structureel betrekken van de burgers. Het is voorts niet duidelijk uit het bestuursakkoord, door gebrek aan beleidsdoelstellingen, welke rol bedrijven hierin kunnen innemen. Wel stellen ze een **beleid omtrent het verduurzamen van de stadsgebouwen na te streven**. Bij de ontwikkeling van nieuwe wijken trachten ze evenwel een sterk punt te maken van duurzame ontwikkeling, al is het niet duidelijk welke plek energie-efficiëntie hierin inneemt. Wel is het duidelijk bij de **sociale woningen** waarvan de **renovatie** een prioriteit is voor de huidige legislatuur. Verder willen ze **preventieve maatregelen (sensibilisering) nemen om energie-armoede** tegen te gaan.

Verder stellen ze het aanbod **elektrische fietsen vanuit de stad te vergroten** en een groter netwerk aan **deelsystemen** voor fietsen te ondersteunen. Het **wagenpark** van de gemeente moet stelselmatig elektrisch worden in combinatie met het gebruik van meer 'zachte' vervoersmiddelen. Aan de hand van het bestuursakkoord lijkt het bestuur niet meteen de focus te leggen op de energie-transitie en de evoluties die daarmee gepaard gaan.

MARCHE-EN-FAMENNE

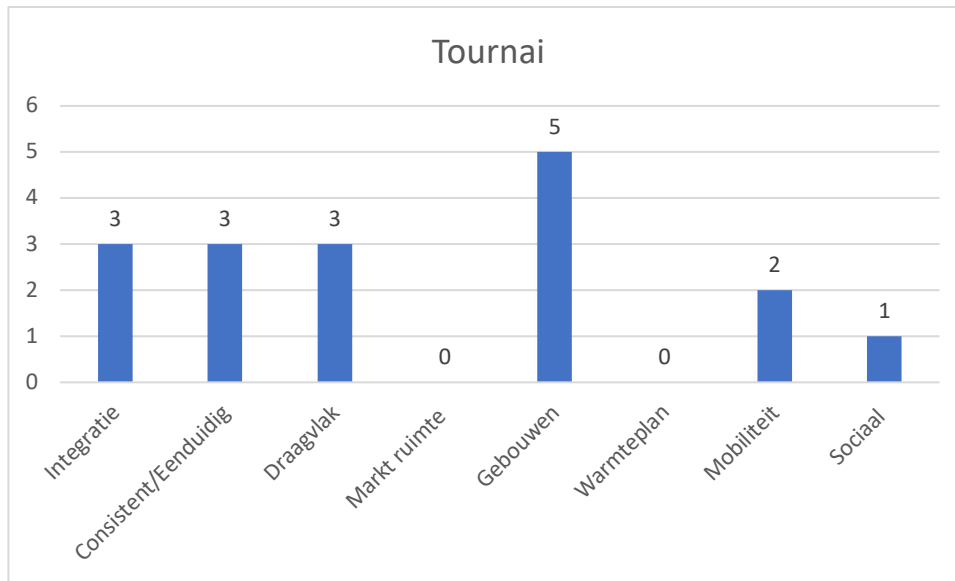

De stad pakt uit met de deelname aan het POLLEC programma (zie 'Methodologie') en bevestigt de deelname aan het burgemeestersconvenant. Ook stelt ze een schepen voor Transitie aan die domeinoverschrijdend de transitie in juiste banen moet leiden.

Op vlak van energie-efficiëntie van gemeentelijke gebouwen tracht men meerdere maatregelen te nemen zoals het plaatsen van zonnepanelen, vervanging van verwarming en isolatie. Een **aanmoedigingsbeleid** voor het **energie-efficiënt bouwen** moet verder vertaling geven aan deze prioriteit. **Sensibilisering** van inwoners omtrent energie-efficiëntie door bijeenkomsten en de hantering van een gemeentelijk **premiebeleid** zijn hier eveneens maatregelen. Ook sociale woningen moeten volgens het akkoord minder 'énergivores' worden door renovatie. Buiten de verderzetting van de werking van de energiedienst vanuit het OCMW vermeldt men geen structureel beleid omtrent energiearmoede. Duurzame mobiliteit stimuleert men door de ontwikkeling van een platform voor deelwagens en meer laadpalen te voorzien. Verder wil men elektrische voertuigen en fietsen ter beschikking stellen.

Het bestuursakkoord van de stad tracht zeker enkele prioriteiten uit het memorandum naar voren te schuiven (energie-efficiënte gebouwen) maar de beleidsmaatregelen ontbreken vaak aan doelgerichtheid en specificiteit. Sommige prioriteiten worden niet behandeld (warmteplan, engagering van bedrijven of maatschappelijke partners, samenaankopen,...) Hun engagement in POLLEC wijst er wel op de bereidheid tot transitie op (lange) termijn en voorziet het beleid samen met de bevoegde schepen van enige consistentie op vlak van duurzaamheid en energie.

TOURNAI/DOORNIK

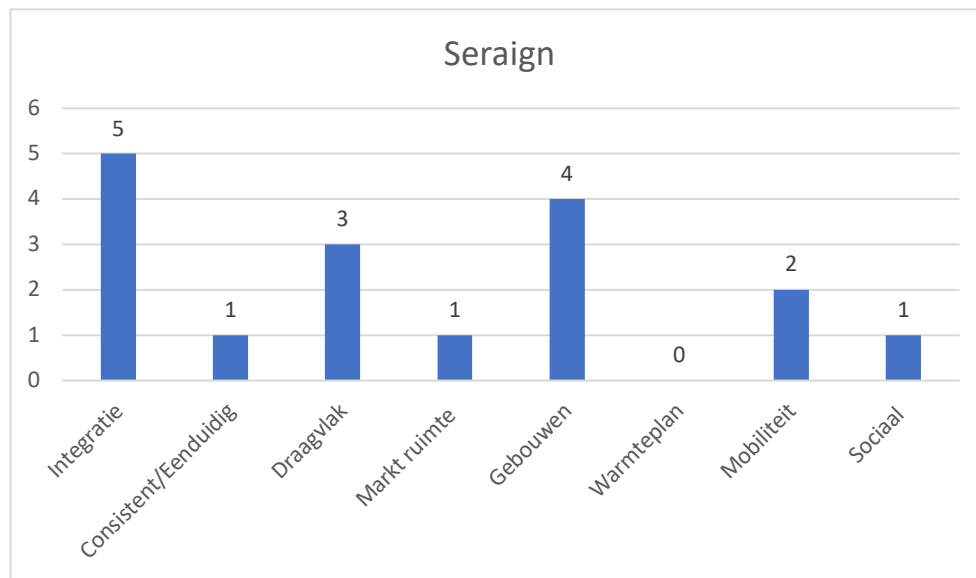

De stad engageert zich volgens het bestuursakkoord zelf “resoluut” in de energie transitie. Door bijvoorbeeld de inschrijving in het burgemeestersconvenant. Het bestuursakkoord stelt dat de stad inzet op de productie van hernieuwbare energie bijvoorbeeld door het voorzien van zonnepanelen op gemeente gebouwen en de ondersteuning van windenergie in de vorm van participatie door burgers en de stad zelf. Een verdere sensibilisering van de inwoners omtrent energie besparing moet verder bijdragen aan de transitie vanonderuit.

Het bestuursakkoord stelt in te zetten op energie-efficiënte publieke gebouwen door een actieplan met op, zijn maat, ambitieuze maatregelen zoals renovatie, isolatie en het gebruik van groenestroom en het inzetten van een energieverantwoordelijke voor elk gebouw. Voor private gebouwen blijft men bij het stimuleren van energierenovaties, men gaat niet verder in op de wijze waarop ze dit willen realiseren. Het stedelijk wagenpark moet geleidelijk verduurzamen door meer wagens op elektriciteit of CNG.

Concluderend gaat het bestuursakkoord weinig in op de punten geformuleerd door FEBEG en zijn er hiaten op meerdere vlakken. Dit zien we simpelweg door het erg laag aantal geïdentificeerde passages tijdens de onderzoeksfase.

SERAIGN

Seraign's bescheiden bestuursakkoord (vijf pagina's) omvat geen uitgebreide passages omtrent klimaat of energietransitie, desalniettemin probeert men het onderwerp toch aan te raken. Het bestuursakkoord stelt te willen bijdragen aan de grotere vraagstukken omtrent klimaat en energie en blijven inzetten op deelname aan en samenwerking met regionale, federale en internationale engagements die ingaan op de klimaatproblematiek en duurzaamheid. Op deze manier geeft het blijk van een bepaalde consistentie in energiebeleid en/of duurzaamheidsbeleid. Deze wil en visie herhaalt men enkele keren doorheen het beknopte bestuursakkoord. Verder stelt het stadsbestuur te willen investeren in hernieuwbare energie, technologische innovatie en nieuwe vormen van mobiliteit. Dit komt tot uiting door de ondersteuning van lokale initiatieven, organisatie van coöperatieven en de ontwikkeling van een 'smart-grid'.

De stad legt zichzelf op een voortrekkersrol te willen spelen in de mate van energie-efficiëntie van gebouwen en stelt renovatie (of nieuwbouw) van de sociale woningen en scholen voorop maar verdere maatregelen blijven hieromtrent uit. Wel maken ze een punt van de strijd tegen energie-armoede.

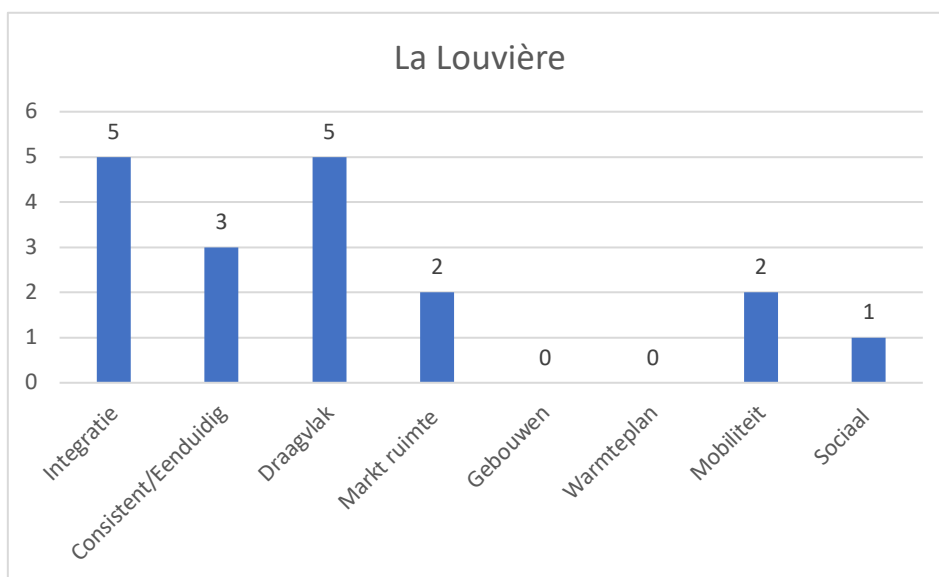
Met de beperkte omvang van het bestuursakkoord in het achterhoofd tracht Seraign toch rekening te houden met de mogelijke uitdagingen die de energietransitie met zich meebrengt. Desondanks worden het uitrollen van een warmteplan en de samenwerking met de maatschappelijke actoren in termen van maatregelen uit het bestuursakkoord niet aangehaald. De prioriteiten die wel aandacht krijgen blijven eerder oppervlakkig (energie-armoede, duurzame mobiliteit,..). De ontwikkeling van het smart-grid kan hier wel tellen als bijzondere maatregel.

HERSTAL

De beleidmaatregelen van Herstal focussen zich vooral op sensibilisering omtrent duurzaamheid en klimaat door het in de kijker zetten van bepaalde 'good partices' en het inzetten op energie-efficiënte van bestaande (private) gebouwen of toekomstige projecten. Een andere maatregel treft de renovatie of nieuwbouw van sociale woningen.

Hier ontbreekt het bijgevolg eerder structureel aan prioriteiten die genoemd worden in het memorandum.

LA LOUVIÈRE

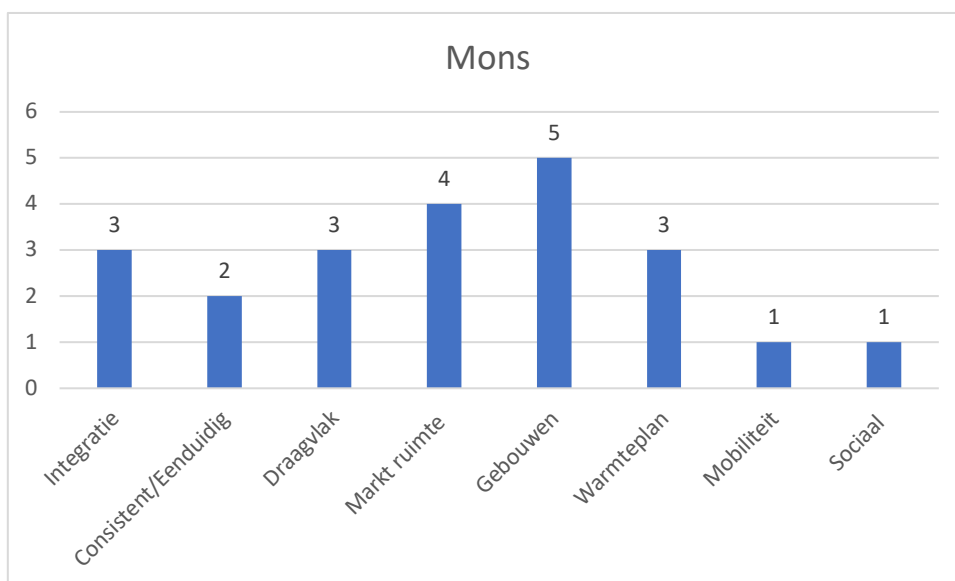

La Louvière is één van de steden die recent een PAEDC (zie methodologie) liet opstellen door een studie bureau met het oog op de ontwikkeling van een beleid hierrond. Het document draagt echter geen politieke besluit in zich en het is bijgevolg onduidelijk achter welke maatregelen uit het document de huidige meerderheid zich schaart. Volgende analyse spitst zich toe op de bepalingen uit het bestuursakkoord van de stad en toetst deze verder aan het memorandum van de opdrachtgever.

Eén van de drie algemene stellingen van het bestuursakkoord handelt over die bijdrage die de stad moet leveren aan de **energietransitie** door het beogen van een **kleinere ecologische voetafdruk**. Een actieve emancipatie van de inwoners in de transitie staat centraal in de bepalingen uit het bestuursakkoord.

Opmerkelijk is het hantering van een **'ecosociale'** benadering in het betrekken van de burgers, al is dit niet verder uitgediept. De stad stelt actief in te zetten op het aantrekken van innovatieve bedrijven die een mogelijke bijdrage kunnen leveren aan klimaatgerelateerde uitdagingen. Ze stelt de ontwikkeling van een beleid omtrent smart-city op om o.a. duurzaamheidsvraagstukken van antwoord te bieden. Het bestuurakkoord van de stad verwijst verder naar een document omtrent het mobiliteitsbeleid maar wederom gaat dit meer over de analyse van verschillende problemen (die niet samenhangen met duurzame mobiliteit) die zich voordoen eerder dan beleidsdoelstellingen voor de komende legislatuur. Omtrent sociaal energiebeleid stellen ze dat het nodig is de meest kwetsbare doelgroep voldoende te begeleiden aangezien zij de eerste zijn die de gevolgen voelen van een energietransitie.

MONS/BERGEN

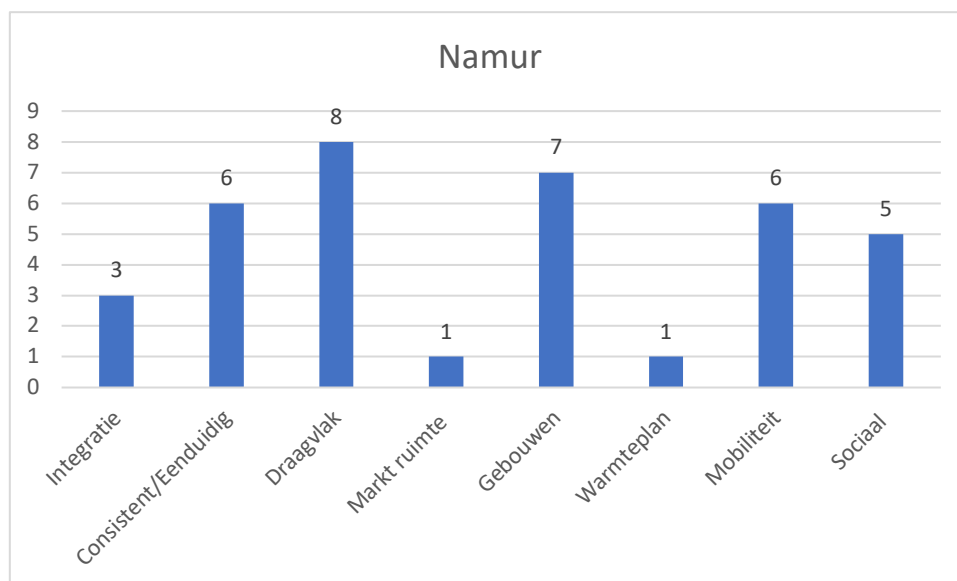
De stad stelt in zijn bestuursakkoord de noodzakelijkheid in van de klimaatproblematiek en koppelt deze rechtstreeks aan het sociale door de focus te leggen op de mogelijke sociale ongelijkheid die eruit voortkomt en benoemt expliciet de uitdagingen omtrent de energietransitie. De kern van het beleid focust zich volgens het bestuursakkoord rond energie onafhankelijkheid, energiebesparing en de ontwikkeling van hernieuwbare energie. Ook Bergen engageert zich in het initiatief van het Waals Gewest (POLLEC) en wil een groep mensen aanstellen voor de uitvoering van een PAED (variatie op PAEDC met focus op duurzame energie), echter is het niet duidelijk of dit PAED reeds beschikbaar is.

De stad haalt aan de start van het document reeds de mogelijkheden omtrent het uitspelen van enkele troeven, zoals bv. **geothermie**, aan waarmee ze een aantrekkingspool willen vormen voor (innovatieve) bedrijven.

Verder tracht men in te zetten op **sensibilisering** en **engagering** van de **inwoners** en **bedrijven** in het gebruik van groene stroom. Dit door het voorzien van **groepsaankopen** en **energie coöperatieven**. Maar eveneens door het voorzien van een **centraal informatiepunt** en een **gericht premiebeleid** voor isolatie. Ze waken over de energie-efficiëntie van de stadsgebouwen door het hanteren van strikte normen voor de bouw (**zero-énergie**) en renovatie (**lage energie**) ervan. Ze verliezen het sociaal aspect niet uit het oog en voorzien maatregelen om energie-armoede tegen te gaan door renovatiewerken aan sociale woningen op te starten en samenwerking met het OCMW hieromtrent op te zetten.

Men hanteert de natuurlijke rijkdommen van de stad en regio voor de **ontwikkeling van een warmtenet** en het gebruiken van **geothermie** (ook voor elektriciteitsproductie) voor de **verwarming van stadsgebouwen**. Een zwaktepunt in het bestuursakkoord, in termen van overeenkomst met het memorandum, is de ontwikkeling van duurzame mobiliteit.

NAMUR/NAMEN

Uitgelicht

- Aanwerving schepen van Transitie
- Website voor het delen van 'good practices' tussen burgers omtrent productie groene energie
- Gepersonaliseerde bezoeken energiecel OCMW voor meest kwetsbare groep

In het bestuursakkoord van de stad verwijst de meerderheid expliciet naar het opnemen van 25 punten uit hun plan omtrent energie en klimaat om te realiseren in de volgende legislatuur. Het is om deze reden dat ik ze hier integreer in de analyse van de stad, aangezien er geen twijfel mogelijk is over welke punten wel en welke niet worden uitgevoerd in de komende zes jaar. Er is in de werkdocumenten wel steeds een onderscheid zichtbaar tussen bepalingen uit het bestuursakkoord en het plan.

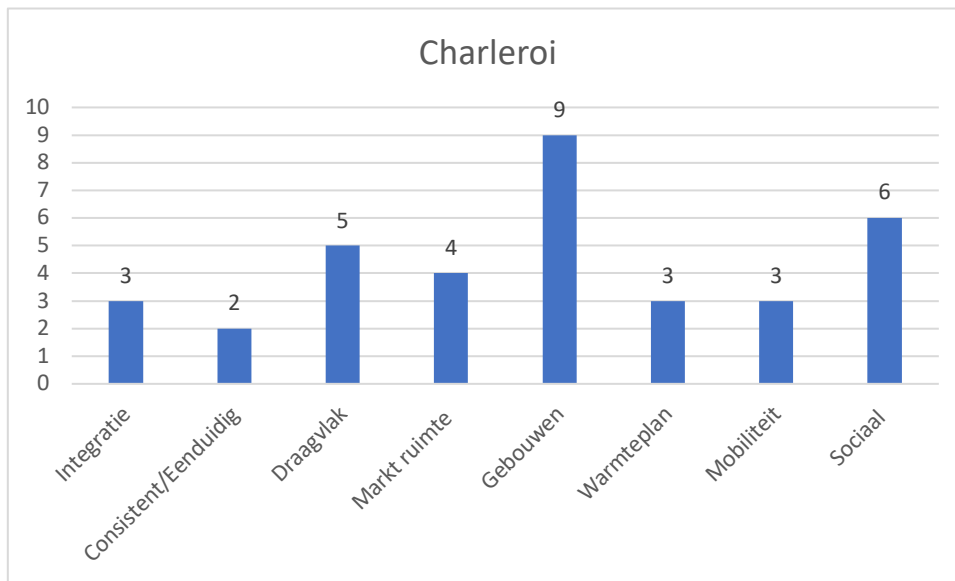
De stad stelt een **groep** samen van **interne** en **externe actoren** die het **integraal uitvoeren van de punten moet verzekeren**. Verder stellen ze een **schepen voor transitie** aan die dit proces over de beleidsdomeinen heen moet begeleiden. Verdere consistentie in het energiebeleid is voorzien door de opmaak van een gemeentelijke regelgevend kader dat bepaalde normen omtrent het verbruik van energie vooropstelt. Grotere stadprojecten of projecten vanuit derden zullen hieraan onderworpen worden.

Het nieuwe bestuur lijkt erg in te zetten op de sensibilisering en creatie van draagvlak bij zijn medewerkers en de bevolking. Dit door bijvoorbeeld een **aparte website** te maken omtrent de energietransitie in de stad en de resultaten van beleidsmaatregelen actief te communiceren om op die manier inspirerend te werken. In combinatie met het **reeds bestaande 'Guichet énergie'** voor burgers en een contactpunt binnen de gemeente voor bedrijven dat verdere informering en ondersteuning moet garanderen. Door het voorzien van een **digitale ruimte** en **online kaart** die, de productie van groene energie over de gemeente heen toont, wil ze burgers in contact met elkaar brengen om ervaringen omtrent de productie van groene energie te delen.

In de volgende legislatuur zetten eveneens in op de **renovatie van stedelijke gebouwen en de gebouwen van het OCMW**. Door middel van een **energiescan** trachten ze de 'pijnpunten' bloot te leggen en ze verbinden zich er zelf toe zonneboilers te hanteren voor de verwarming van de gebouwen en het voorzien van zonnepanelen alsook een duurzaam lichtbeleid te voeren (**LED**). Opvallend is echter dat men niet verder ingaat op de energie-efficiëntie van de private gebouwen door bijvoorbeeld (stimulansen voor) renovatie of een gericht premiebeleid. De meest kwetsbare doelgroep wil men verder sensibiliseren en ondersteunen met het oog op het doen dalen van de energiefactuur. Een cel Energie in het OCMW van de stad wil door middel van gepersonaliseerde bezoeken praktische tips en begeleiding geven aan deze doelgroep.

Op vlak van mobiliteit is een uitbreiding van het **laadpalen netwerk** in de verschillende parkings van de stad. Net als verschillende Vlaamse steden zet Namen in op **duurzame taxi's** en een **duurzaam wagenpark**. Met **een gerichte premie** voor de aankoop van **elektrische fietsen** trachten ze duurzame mobiliteit naar de bevolking te brengen.

CHARLEROI

Uitgelicht

- Oprichting 'société énergétique territoriale' op stadsregionaal niveau voor wijdverspreide uitvoering van maatregelen

De stad maakt werk van de transitie door eveneens een PAEDC te ontwikkelen en te hanteren tijdens de volgende legislatuur. Met respect voor het transversaal karakter van het onderwerp stellen ze een bijzondere administratief team in dat de uitvoering en promotie van maatregelen bij maatschappelijke actoren wil bevorderen. Verder toont de stad zich bereid de verschillende maatschappelijke actoren te raadplegen voor een breed gedragen transitie. **Het ondersteunen van energetische renovatie per straat of wijk, meer groepsaankopen organiseren vanuit hun energiehuis.** Ze trachten de **sensibiliserende** maatregelen omtrent de verbruik daadwerkelijk door te trekken naar alle maatschappelijke actoren (burgers maar ook bedrijven) en zeggen economische activiteit omtrent hernieuwbare energie, duurzame mobiliteit en energie-efficiënt hevig te ondersteunen. Opmerkelijk is de **hantering** van een bestaande **afvalintercommunale** om omringende besturen te betrekken in de **ontwikkeling** van **hernieuwbare energie**. Een passage die bewijst dat het Charleroi erg doelgericht is in het werkelijk uitvoeren van de energietransitie gaat over de oprichting van een **'société énergétique territoriale'** op het stadsregionaal niveau. Ze creëren in feite een nieuw orgaan op dit niveau om de stimulering en werkelijke uitvoering van projecten omtrent renovatie, isolatie, energie-efficiëntie en productie van hernieuwbare energie te garanderen (pg. 6 bestuursakkoord).

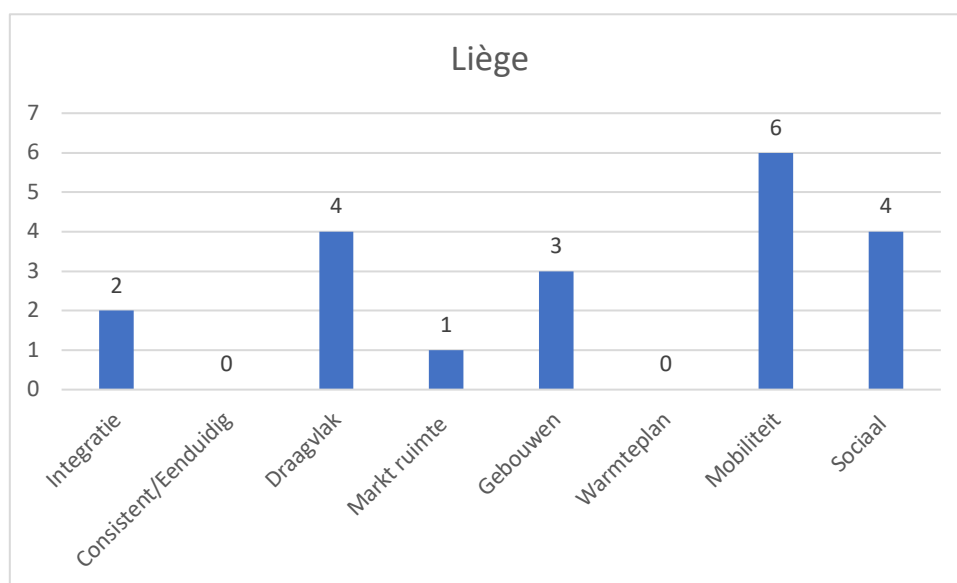
Verder stellen ze ambitieuze maatregelen omtrent de energie-efficiënte van (hun) gebouwen voorop. Ze willen de **renovatie van de sociale woningen** met de nadruk op de verhoging van de energie-efficiëntie van de gebouwen. Ze ondersteunen verder projecten zoals **'écoquartier'** dat door de focus op energie-efficiënt wonen een voorbeeld rol moet zijn. Verder zien ze nieuwe woonprojecten het liefst passieve of bijna energie neutrale woningen voortbrengen.

Hun eigen energieverbruik trachten ze door het **scannen** van de **gebouwen** te realiseren om maatregelen te voorzien die erop inspelen en nadien **verantwoordelijken** in te stellen die per gebouw het verbruik evalueren. Dit is een maatregel die niet vaak terugkomt en garandeert het effectief naleven en blijvend evalueren van eigen werking. De stad lanceert verder een dertig jaar durend investeringsprogramma met het oog op het ontwikkeling van een warmtenet.

Het valt op dat Chaleroi minder inzet op duurzame mobiliteit, het wil alternatieven bieden voor de personenwagen maar het is niet meteen duidelijk op welke (structurele) manier ze dit willen realiseren. Wel zetten ze in op het **meer mogelijkheden voor het opladen van elektrische fietsen of wagens** en het verder **elektrifiëren van het gemeentelijk wagenpark**.

In sum, schuift de stad in zijn bestuursakkoord een duidelijk indruk naar voren dat het zich wil engageren in de energie-transitie en het nastreven van energie-efficiëntie in de werking van stad en samenleving. Echter merk ik de geringe aandacht voor duurzame mobiliteit, en in mindere mate voor 'sociaal energie beleid'.

LIÈGE/LUIK

Uitgelicht

- Organisatie groepsaankopen energie-vriendelijke huishoudapparaten
- (Verder) Voorzien van ECO-RENO-packs om de drempel voor energetische renovatie van woningen te verlagen.

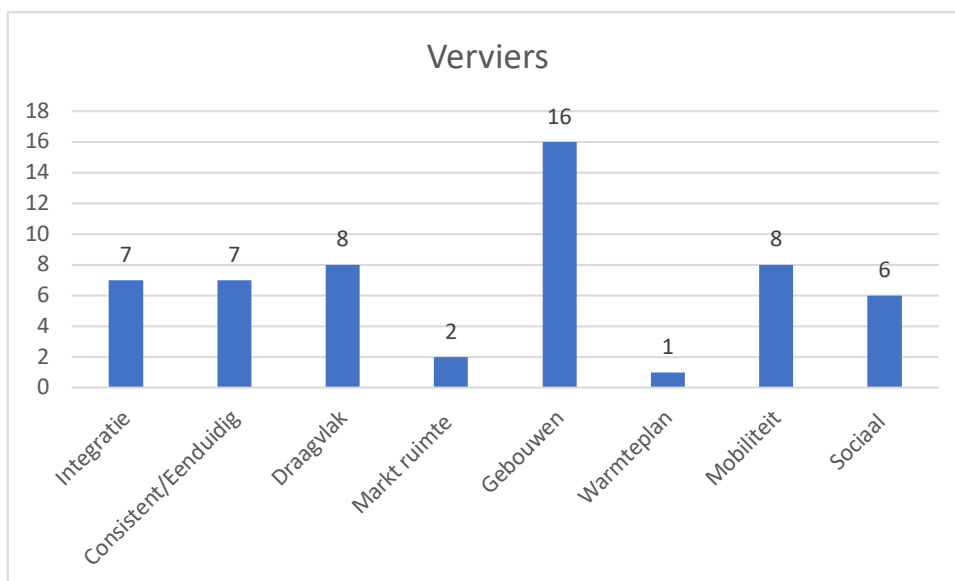
Het bestuursakkoord van de stad Luik geeft het verder inzetten van de vzw 'Liège énergie' voor het voorzien van informatie, sensibilisering. Het lijkt alsof deze vzw ook meteen **alle zaken omtrent energie en klimaat in de stad uitvoert**. De organisatie heeft namelijk een takenpakket dat focust op o.a. **premies** en **leningen** voorzien, **vergelijkingssimulator** voor **burgers** omtrent **energie leveranciers**, **organisatie groeps aankopen** en verdere informering (isolatie, verbouwen,...). Het kan eveneens verklaren waarom het bestuursakkoord iets minder over de materie gaat. De analyse hieronder gaat echter wel verder op de bepalingen die zijn teruggevonden in het bestuursakkoord.

Naast het **sensibiliseren** van de burgers wil de stad verder gaan in het organiseren van **groepsaankopen** omtrent hernieuwbare energie en, opmerkelijk, energie zuinige huishoudapparaten. Op gebied van energie-efficiënte gebouwen trachten ze de burgers bij te staan in het verder **isoleren** van hun **woningen**. Dit herhalen ze enkele keren, maar er is geen blijk van concrete maatregelen die dit kunnen of moeten faciliteren. Hun eigen administratief gebouw zullen ze komende legislatuur renoveren tot een **"zéro-carbone" gebouw** als voorbeeld voor de andere gebouwen uit de stad. Vanuit de geïdentificeerde passages uit het bestuursakkoord lijkt het beleid van de stad omtrent dit punt eerder niet ambitieus. Hier blijven ze vooral steken op het 'aanmoedigen' en 'inspireren' zonder al te veel concrete maatregelen naar voren te schuiven.

Luik wil een punt maken van **energie-armoede** door het inzetten op de **ECO-RENO-packs** die energetische renovatie goedkoper en toegankelijker voor iedereen moeten maken. Het renoveren en Onder het mantra 'think global, act local' stellen ze bewoners te willen engageren om te tekenen bij een lokale energieleverancier die afstemt op het specifiek gebruik van de burger in plaats van een standaard energieleverancier. Buiten deze zaken blijft het eerder beperkt op het inzetten van actieve sensibilisering omtrent de energie-factuur of het individueel begeleiden van bewoners.

Op het vlak van **duurzame mobiliteit** zijn de luikenaren ondanks het hoger aantal passages, eerder bescheiden (inhoudelijk). Het inzetten op multimodaal vervoer, waar elektrisch vervoer en deelmobiliteit mogelijks in vervat zitten, is meteen één van de grotere prioriteiten. Anderzijds trachten ze parkeerplaatsen te voorzien voor elektrische voertuigen. Hun eigen wagenpark trachten ze verder te 'vergroenen'.

VERVIERS

Uitgelicht

- Hantering BREEAM-methode voor renovatie stedelijk administratief centrum
- Centraal stellen van renovatie private en publieke gebouwen door acties als 'Rénov'action' en 'Renowat'
- Beoogt structureel beleid omtrent energie-armoede door opstelling "Plan D'action Préventieve Energie"

De stad Verviers kan als een van de meer ambitieuze steden tellen in Wallonië. Ook Verviers maakt werk van een PAEDC in het kader van haar deelname aan POLLEC 3. Het verschil met bijvoorbeeld Charleroi of La Louvière (waar de analyse zich vooral focust op het bestuursakkoord) is dat de meerderheid van Verviers expliciet vooropstelt 28 maatregelen voortkomend uit het PAEDC wil verwezenlijken. Na analyse blijken 20 van de 28 maatregelen te passen binnen de prioriteiten en worden deze bijgevolg opgenomen in de analyse. Net als bij de stad Namur is er een duidelijk onderscheid gemaakt in de cijfers en de identificatie van de passages in de werkdocumenten. Door de hantering en opstelling van het document en het duidelijk vooropstellen van beleidsmaatregelen wint het energiebeleid aan consistentie en eenduidigheid. Dit gepaard met een transversale aanpak die ze beoogen onder meer door het aanstellen van een coördinator hiervoor.

Verviers wil duidelijk de rol van 'mobilisator' opnemen in de samenwerking tussen verschillende maatschappelijke actoren. Ze beogen het faciliteren van bepaalde (collectieve) initiatieven omtrent de energie transitie en willen meer sensibilisering binnen en buiten de stad verzekeren. In het PAEDC gaat ze hierover verder en stelt de stad een werkelijk communicatieplan te ontwikkelen om draagvlak voor de energie-transitie verder te vergroten. Het energieloket van de stad speelt hier een grotere rol in. Met een initiatief als "Rénov'action" wil de stad renoveren bij particulieren en bedrijven verder promoten o.a. door een systeem op te zetten van 'derde investeerders' om op die manier de actie te bekostigen.

Ze noemen in het bestuursakkoord expliciet de nood aan een kader voor het verder ontwikkelen en ondersteunen van innovatieve projecten van bedrijven omtrent energiegebruik. Eveneens trachten ze de samenwerking met kennisinstellingen verder aan de halen om dergelijke projecten op poten te zetten.

Aan de hand van een (nog te ontwikkelen) **meetsysteem** willen ze het **energieverbruik** van de stad zelf en zijn bewoners **monitoren** om daarna in te perken. Ze sporen **private bouwers** (bedrijven of burgers) te bouwen aan de hand van de **BEN-normen**. Met concrete projecten als **Rénov'action** (industrie) wil ze aan de hand van **collectieve financiëringmogelijkheden** (coöperaties) massale renovaties doorvoeren. Verder moet de koppeling van **dakrenovaties** en de **installatie** van **zonnepanelen** verder helpen het gebruik van groene stroom te garanderen. Na analyse lijkt dit het punt waar de stad het hevigst op inzet. De hantering van wijdverspreide renovaties en acties hieromtrent zien ze als een middel om de transitie werkelijk in de praktijk om te zetten. De stad lijkt eveneens verder in te gaan op de problematiek rond energie-armoede enerzijds door sensibilisering van kwetsbare doelgroepen, anderzijds door hechtere samenwerking met het OCMW en het Energieloket van de stad te beogen. Het opstellen van een Plan d'Action Préventive énergie, moet hier verder aan bijdragen.

Het beleid omtrent duurzame mobiliteit lijkt, in licht met de andere maatregelen, eerder bescheiden. Welliswaar spreken ze over een verdere verhoging van het aantal voertuigen van de gemeente die rijden op elektriciteit of CNG. In samenwerking met de provincie willen ze ook meer laadpalen installeren, meer CNG-stations voorzien en een beleid rond deelmobiliteit uitwerken.

MOUSCRON/MOESKROEN

Moeskroen stelt in zijn bestuursakkoord het hanteren van een PAEDC voorop in het organiseren van toekomstige projecten omtrent energiezuinigheid. Echter is het hier niet duidelijk welke maatregelen ze vooropstellen en waar ze de nadruk op willen leggen in de komende legislatuur. Om die reden focus ik in onderstaande analyse vooral op de maatregelen die naar voren worden geschoven in het bestuursakkoord.

In het bestuursakkoord neemt de stad de rol van facilitator en promotor op voor projecten of initiatieven rond 'éco-responsabilité' en breder projecten die handelen in voordeel van het klimaat. Zelf onderneemt het acties in het kader van renovatie van sociale woningen met het oog op meer 'éco-responsabilité'. Ook hun eigen gebouwen trachten ze meer energie-efficiënt te maken door o.a. verbeterde isolatie, ander verwarmingssystemen en het installeren van een monitorsysteem.

Op vlak van duurzame mobiliteit stelt men 'propere voertuigen' te voorzien in het wagenpark van de stad. Buiten het voorzien van meer (elektrische) fietsen voor het gemeentelijk personeel, is het niet duidelijk wat ze precies met 'vergroening' bedoelen.

Het bestuursakkoord vertoont enkele structurele tekortkomingen op het vlak van het voorzien van een warmteplan of maatregelen omtrent energie-armoede. Het document is over het algemeen eerder oppervlakkig over de maatregelen die genomen moeten worden voor de energietransitie.

BIJLAGEN

TABEL 1 – LIJST ONDERZOCHE STEDEN

Vlaanderen
Genk
Aalst
Antwerpen
Brugge
Gent
Hasselt
Kortrijk
Leuven
Mechelen
Oostende
Roeselare
Sint-Niklaas
Turnhout
Wallonië
Mouscron
Herstal
Seraign
Verviers
Verviers PAEDC
La Louvière
Tournai
Namur
Namur PAEDC
Mons
Charleroi
Liège
Marche-En-Famennne
Brussel
Brussel (stad)
Anderlecht
Schaarbeek

	Bestuursakkoord?	URL Stadswebsite
Vlaanderen		
Genk	x	https://www.genk.be/bestuursakkoord-2019-2024
Aalst	x	https://www.aalst.be/stadsbestuur/nieuwe-bestuursploeg-stelt-schepencollege-en-bestuursakkoord-voor
Antwerpen	x	https://www.antwerpen.be/nl/info/52d5052539d8a6ec798b4abb/bestuursakkoord-2019-2024
Brugge	x	https://www.brugge.be/beleidsprogramma2019-2024
Gent	x	https://persruimte.stad.gent/170348-nieuwe-gentse-coalitie-heeft-bestuursakkoord-2019-2024-klaar
Hasselt	x	https://www.hasselt.be/nl/college-van-burgemeester-en-schepenen#fcid-1332
Kortrijk	x	
Leuven	x : visienota	https://www.leuven.be/visienota-stadsbestuur-2019-2024
Mechelen	x	https://www.mechelen.be/zoeken?q=bestuursakkoord
Oostende	x	https://www.oostende.be/zoeken?q=bestuursakkoord
Roeselare	x	https://www.roeselare.be/sites/default/files/bijlage/Bestuursakkoord%202019.pdf
Sint-Niklaas	x	https://www.sint-niklaas.be/sites/portaal/files/2019-03/Beleidsprogramma%20Sint-Niklaas%202019-2024%20definitief_0.pdf
Turnhout	x	https://www.turnhout.be/zoeken?q=bestuursakkoord
Wallonië		
Mouscron	x	https://www.mouscron.be/ma-ville/vie-politique/college-communal
Herstal	x	https://www.herstal.be/ma-ville/vie-politique/conseil-communal/declaration-de-politique-communale-2019-2024
Seraing	onduidelijk	http://www.seraing.be/?s=declaration+politique&x=0&y=0
Verviers	x	http://www.verviers.be/administration-communale/formalites-et-publications/declaration-de-politique-communale-2018-2024/declaration-de-politique-communale-2018-2024/?searchterm=declaration%20politique
La Louvière	x	https://www.lalouviere.be/ma-ville/vie-politique/college-communal/declaration-de-politique-generale/dpcavemodifs.pdf
Tournai	x	https://en.calameo.com/read/0017239564bb6b0c42b08?page=17
Namur	x	http://magazine.namur.be/magazine/namur-magazine-101/declaration-de-politique-generale/
Mons	x	http://www.mons.be/ma-ville/vie-politique/declaration-de-politique-generale/programme-de-politique-generale-06-12-018-1.pdf
Charleroi	x	https://www.charleroi.be/projet-de-ville-2019-2024
Liège	x	https://www.liege.be/fr/vie-communale/vie-politique/college-communal/declaration-de-politique-communale-du-college-communal/declaration-de-politique-communale-2018-2024.pdf
Marche-En-	x	https://www.marche.be/administration/files/2019/02/DPC.pdf

Famennn e		
--------------	--	--

INTEGRATIE ENERGIE EN KLIMAAT

- *Hernieuwbare energie heeft **ruimte** nodig. Hoe dat er concreet uit ziet, bepaalt u zelf op maat van uw gemeente of zelfs op maat van wijken. De provincie kan u daarbij helpen.*
- ***Samenwerking met privéspelers** levert synergievoordelen op.*
- *Er bestaan heel wat **regionale ondersteuningsinitiatieven**:*
 - *Vlaanderen: Atlas Hernieuwbare Energie, Windgids en Zonnekaart,*
 - *Wallonië: Stratégie wallonne de rénovation,*
 - *Brussel: Zonnekaart in opmaak, het gewestelijk lucht-, klimaat- en energieplan.*
- ***Investerings** zijn nodig om de energietransitie te realiseren, maar brengen ook op.*
- *Door **regelmatig te evalueren**, kan u tijdig bijsturen met het oog op de vastgelegde doelstellingen voor klimaat en energie.*
- *De FEBEG-leden staan u graag bij met hun expertise bij de uitwerking van een ambitieuze energievisie.*

CONSISTENT EN EENDUIDIG ENERGIEBELEID

- *Continuïteit geeft investeerders vertrouwen en leidt tot succes op de langere termijn. Dat effect versterkt u door ervoor te zorgen dat nieuwe maatregelen in de lijn liggen van uw eerdere beslissingen.*
- *Door hechte samenwerking tussen beleidsniveaus én –domeinen komt u tot een breed gedragen, consequent beleid.*
- *In energietransitie komen veel bevoegdheden samen zoals bijvoorbeeld renovatie, mobiliteit en de productie van hernieuwbare energie. U kan belangrijke drempels wegnemen in de onderlinge samenwerking.*
- *Nieuwe belastingreglementen met taksen op installaties voor hernieuwbare energie, zijn contraproductief.*
- *Met uw eigen best practices en opgedane expertise kan u anderen inspireren.*

LOKAAL MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK

- Ga in **dialogoog met uw burgers**. Burgers zijn zich meer en meer bewust van de rol die ze kunnen spelen en zij willen dat ook doen. U kan hen betrekken bij uw beleid via **infomomenten** rond hernieuwbare energie en **participatievormen in hernieuwbare energieprojecten**. Met **premies** kan u hen ondersteunen bij energie-efficiënte investeringen.
- Ga in **dialogoog met de bedrijven**. Economie en ecologie zijn bondgenoten in de omschakeling naar een duurzame maatschappij. U kan het voor bedrijven interessanter maken om **te investeren in energie-efficiënte oplossingen**. De privésector heeft de knowhow om investeringen naar een hoger niveau te tillen. Met **ontwikkelaars** kan u al in een vroeg stadium van het project overleggen om hen te overtuigen van uw gemeenschappelijke belangen.

MARKT RUIMTE

- Wanneer u goederen en diensten aankoopt of groepsaankopen organiseert, is **vergelijken** de boodschap. Verschillende partijen kunnen u andere voordelen bieden, ook op lange termijn.
- Steeds meer **energiebedrijven** breiden hun **dienstenpakket** uit met extra services. Door op die diensten een beroep te doen, krijgt u de ruimte om u te concentreren op uw kernactiviteit; dat leidt tot rationalisatie en efficiëntie.
- Gemeenten hebben bij uitstek de schaal en de ruimte om **proeftuinen voor innovatie te ontwikkelen in samenwerking met bedrijven**. Zo komt u tot innovatieve diensten voor uzelf en uw burgers.

GEBOUWEN ENERGIE EFFICIËNT

- Als stad, gemeente of provincie kan u het goede voorbeeld geven door zelf of via derde partijen te **investeren in duurzame gebouwen en hernieuwbare energie**.
- **Initiatieven rond energie-efficiëntie van burgers en bedrijven** verdienen uw aandacht. Met een doordacht **premiebeleid** motiveert u uw bevolking om verder te gaan dan de wettelijke verplichtingen.
- **Samenwerking met bedrijven** is een snelle manier om innovatieve technologieën te ontwikkelen en te implementeren. Bovendien deelt u op die manier ook de financiële lasten.
- Door **maatregelen en projecten te bundelen** kan u vaak schaalvoordelen bekomen.

WARMTEPLAN

- *Samen met bedrijven kan u **uitzoeken welke stabiele warmtebronnen er in uw gemeente bestaan**. Met **restwarmte** kan u voorzien in (een deel van) de warmtevraag in uw gemeente.*
- *Administratieve diensten, ziekenhuizen of het stedelijk zwembad zijn gebouwen met een grote warmtevraag. Ook hier kan u een voorbeeldrol opnemen door te kiezen voor **lokale, duurzame warmteproductie**.*
- *Bij **nieuwe verkavelingen** bestaan er veel meer opties dan de standaardoplossingen voor individuele verwarming: een warmtenet, warmtekrachtkoppeling, een warmtepomp, ...*

DUURZAME MOBILITEIT

- *Verduurzaming is een opportuniteit en trekt op termijn nieuwe investeringen aan. Dat maakt het interessant om **bij nieuwe bouwprojecten** nu al te **investeren** in duurzame maatregelen zoals **slimme laadpunten**.*
- *Duurzame mobiliteit en uw **parkeerbeleid** gaan hand in hand. Ook ruimtelijke ordening speelt een rol wanneer u 'groen' vervoer wil stimuleren.*
- *Een competitieve markt doet de prijs van laadinfrastructuur dalen. U kan ook uw **eigen laadpalen delen met geïnteresseerde burgers**.*
- *Als het **financieel interessanter** wordt, zullen meer mensen hun diesel- of benzinewagen inruilen voor een auto op gas of batterijen.*
- *Geef uw **eigen wagenpark** een voorbeeldrol.*

SOCIAAL ENERGIEBELEID

- ***Wanbetalingen** wijzen vaak op een ruimere armoedeproblematiek. De **OCMW's** en erkende instellingen voor schuldbemiddeling hebben hier een belangrijke rol omdat zij als enige in staat zijn de problematiek in zijn geheel te bekijken.*
- *Structurele schuldopbouw kan u voorkomen door in te zetten op **kennisopbouw** en **ontzorging van sociaal-economisch kwetsbare groepen**. De sociale instellingen en de leveranciers zijn een partner om **de kennis over de factuur over te brengen naar de klant**.*
- *Energie-efficiëntie resulteert in een lagere energiefactuur.*
 - ***Maak** mensen **bewust** van hun **verbruik**, door energiescans en traject- begeleiding op maat.*
 - *Investeer in **energie-efficiëntie** en **isolatieprojecten** voor **kansarmen**.*
 - *Bestudeer formules voor een **derdebetalerssysteem** met overheidswaarborg.*
- *Een nauwe **samenwerking** tussen **sociale instellingen** en **leveranciers** is de snelste weg naar een oplossing voor de klant.*

